

Přítomnost

24
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XI

V PRAZE 13. ČERVNA 1934

Za Kč 2.—

Jedná Francie správně?

RUDOLF PROCHÁZKA

Jak začínal Roosevelt

J. KOLÁŘÍK

Nadrealisté a spol.

JIRÍ ČERNÝ

Dočkáme se reformy veřejné správy?

Britové se necítí poraženi

Anglie před rozhodnutím

ZDENĚK SMETÁČEK

Co vede Rusko k demokratické Evropě? — Zmocňovací zákon
Konec cizopasnictví na vraždách? — Spina a Henlein — Separatismus, tentokráte český
Ze studentského státečku

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni
Reditelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Reditelství pro Moravu:
BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:
BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

SIMPLICUS

jest jediný ilustrovaný satirický týdeník v republice

SIMPLICUS

zabývá se v karikatuře a satíře politickými, hospodářskými a j. událostmi týdne

SIMPLICUS

má za spolupracovníky nejlepší kreslíře a spisovatele ČSR a zahraničí

SIMPLICUS

pomůže Vám v této vážné době k dobré náladě a smíchu

SIMPLICUS

stojí nyní **Kč 1·20**
pouze

Předplatné 1/4 roku (13 čísel) Kč 14·50
1/2 roku (26 čísel) Kč 28·80
celý rok (52 čísel) Kč 57·60

Objednávky a dotazy vyprošujeme si na

administraci **SIMPLICUS**

Praha X, Žižkova 4c

Vilém Závada

PANICHIDA

Třetí vydání úspěšné knihy mladého lyrika. Verše velké básnické síly, zcela ojedinělé v naší tvorbě. Poesie vyděděného lidského rodu, nadarmo bojujícího o své místo na zemi.

Brožované 20, vázané 30 Kč. U knihkupců. MELANTRICH

Stará firma
moderní výrobek

RAZÍTKA
NÁLEPKY

JOSEF KUBIAS

PRAHA II, SPÁLENÁ 40 - TEL. 251-15, 315-71

PRÁVĚ VYŠEL DRUHÝ DÍL
HISTORICKÉ MONOGRAFIE
FERDINANDA PEROUTKY
BUDOVNÍ STÁTU

ZACHYCUJÍCÍ POLITICKÝ ŽIVOT
REPUBLIKY V ROCE 1919

2 svazky · Stran 840 · Brož. Kč 110·-,
váz. Kč 135·-, váz. v polokůži Kč 180·-

U KNIHKUPCŮ • FR. BOROVÝ

OBSAH 23. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: J. KOLÁŘÍK: Rooseveltova cesta. — EDVARD MAŠKA: Ještě list Janu Bafovi. — KAREL ČAPEK: Téměř kus noetiky. — ROCCO MORRETTA: Je možná obrana proti letadlům a plynu? — IVO DUCHÁČEK: Jak má vypadat rozhlasová hra. — Rozhodující léta. — Kulturní ghetto v Německu. — Býti emigrantem. — Diktatura odborových rad? — Marxisti po realistech. — Voják se dívá na chemickou válku. — Po večeru surrealistů. — Daleká cesta k dodávkové čistotě.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924
Podací úřad Praha 25
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Jedná Francie správně?

O našem přátelství k Francii, o naší spojenecké věrnosti, o totožnosti našeho politického myšlení a citění není zajisté, po manifestacích návštěvy Barthouovy, zapotřebí znovu kohokoli ujišťovat. Že základní linie naší zahraniční politiky, která je nám přímo diktována zeměpisem i dějinami, se s francouzskou úplně kryje, je rovněž známo a uznáváno. Tím spíše máme však právo a povinnost tázat se, zda Francie je dnes na správné cestě a zda volí správné prostředky v kritické situaci, kdy se jistě na léta a snad osudově rozhoduje o naší, také speciálně o naší, budoucnosti.

Vláda Doumergue-Barthouova odpověděla 17. dubna Anglii, která se jí tázala na její podmínky zajištění bezpečnosti, velmi stručně a odmítavě, odvolávajíc se na právě ohlášené prudké zvýšení německého rozpočtu na armádu, loďstvo i letectvo: Za takových poměrů jsou další hovory mezi velmocemi o omezování zbrojení bezpředmětné! Je třeba vrátit se do Ženevy a přehlédnout nově vytvořenou situaci od základů. — Toto stanovisko dalo se ještě pocho-
pit, ač britská vláda se domnívala, že měla právo očekávat odpověď vlídnější a pozitivnější na základě jednání, která předcházela a vzhledem k tomu, že Anglie sama také proti zvyšování německého vojenského rozpočtu protestovala. O taktice, volené zde Francií — návrat do Ženevy, tedy útěk do veřejnosti v plné neshodě — mohly se arci názory různit. Německé zbrojení, byť sebe povážlivější, nepředstavovalo samo o sobě žádnou novou událost. Hitler ohlásil dávno, že Německo nemůže čekat se svou obrannou výzbrojí a jednal podle toho — v Německu báli se vážně preventivní války — a zda zbrojí opravdu jen v mezích vyžadovaných defensivou či ne, dalo by se zjistit právě jen kontrolou na místě, již připravovaná zbrojní konvence zahrnuje. Ale ať je tomu jakkoli, Francie měla nesporně právo odvolati se znovu na forum Společnosti národů, když fakt nového německého zbrojení projevilo se tak eklatantně, a když se stalo pro každého, kdo dovede věci vidět jak jsou, že na současně snižování výzbroje ostatních nedá se myslet. Mandát, který odzbrojovací konference od Společnosti národů dostala, zněl výslovně na snížení a omezení zbrojení, žádné zvýšení se tu nepředvídá. Konference nemůže prostě splnit svoje poslání — a bude tudíž nejlépe, když vloží mandát zpět do rukou Rady S. N., která nechť učiní další opatření. To je logické.

Francie při tomto právně bezvadném pokusu měla však buď obžalovat Německo z porušení mírové smlouvy a žádat prozkoumání stavu jeho výzbroje na základě článku 213, nebo poskytnout svoji spolupráci k vypracování nového, skromnějšího plánu, který by předvídal pouhé omezení světového zbrojení a jeho obecnou kontrolu, při čemž by tu Německo bylo zúčastněno jako každý jiný stát, s výzbrojí sice omezenou a kontrolovanou, ale již přiměřenou ostatním státům, nikoli starým minimálním ustanovením

versailleské mírové smlouvy, jež neodpovídají skutečnosti. Krátce: Francie měla buď dbát striktně uplatnění daného právního stavu, nebo vytvořit na jeho místě jiný. Projev Barthouův na schůzi hlavního výboru konference dne 30. května však ukázal, že vláda francouzská nemíní nastoupit žádnou z obou těchto cest, nýbrž zbrojit, zbrojit obojím způsobem, technicky i politicky, stupňováním a zdokonalováním materiálu i získáváním spojenců a obkličováním nepřítelů. To znamená návrat (či postoupení?) do předválečného světa mezinárodní anarchie a péstního práva. Zahazujeme tím nejen všechny ideály, nýbrž i všechny vymoženosti poválečné a mírové, neboť je zřejmo, že Společnost národů nemohla by se udržet, kdyby se vykristalisovaly bloky, chystající se k válce. Je to snad nutno? Může nám to být užitečné? Omezuje snad Společnost národů více nás než národy prodchnuté útočnými úmysly? Kdyby Německo mělo útočné úmysly a zbrojilo do války, do nového zločinného pokusu à la 1914, pak by teprve bylo nutno Společnost národů a spolupráci všech ostatních, kteří chtějí a potřebují mír, udržovat a posilovat. V tom případě bylo by také velmi dobré vzít je za slovo, aby jeho věrolomnost zas tak jasně vynikla, jako při vpádu do Belgie a přivedla na naši stranu ihned a bez rozpaků největší demokracie světa. Právě za takových podezřelých okolností bylo by výhodné vázat je docela určitými, pod přímou mezinárodní kontrolu postavenými novými smluvními závazky — jimž by se nemohlo vymykat, poněvadž by platily stejně i pro nás, ale nám by nevaždily, my nechystáme válku —. Při pevně stanovených poměrech výzbroje jednoho státu ke druhému a při vzájemné kontrole rozpočtů i arsenálů létacími komisemi — a Anglie po té stránce právě žádala o precisování našich požadavků stran účinnosti — nebylo by žádné přepadení možné a každý by si také dvakrát rozmyslil provokovat nezákonným zbrojením celý svět.

Stav věci je dnes prostě takový: Anglie, Amerika, Itálie, nepovažují už stav vytvořený před patnácti lety za udržitelný, fakticky, právně, ani mravně. Soudí, ať již my na to hledíme jakkoli, že Německo nemůže zůstat odzbrojeno samo (s ostatními poraženými roku 1918). Rekriminace jsou ovšem vždycky možné. Ale polemika o tom, kdo to zavinil, že se odzbrojení nepovedlo, že se neodzbrojilo v čas, jak to zákonodárce mírových smluv předvídal, je naprosto neplodná. Jisto je, že kromě nás, kteří jsme na věci přímo interesováni (a zde nutno si povšimnout ještě Mussoliniho, který vzhledem k Anšlussu mohl by být přece také velmi interesován na odzbrojení Německa), nikdo nevyžaduje návratu Německa do té těsné klece V. části mírové smlouvy versailleské. Naproti tomu všechny státy na konferenci zastoupené, kromě snad Japonska, mají společný a živý zájem s námi, aby německé zbrojení nerostlo do nebe a aby nerozpou-

talo válku. Z toho plyne: 1. nemůžeme najít nikoho, kdo by nám pomohl odčinit to zbrojení, které nechceme legalisovat — což znamená trvání illegality, demoralisaci; 2. všichni nám pomohou vytvořit a udržet novou, obecnou, striktně limitovanou a kontrolovanou konvenci o zbrojení — což znamená nový zákonný stav a nedozírný pokrok světový, neboť bude učiněn ten rozhodující krok od pouhé ideje míru a Společnosti národů k její skutečnosti, krok, spočívající právě v zákonně regulovaném a závazně kontrolovaném zbrojení.

Ministr Barthou nenavrhl v Ženevě zahájit proces proti Německu — právě proto, že je si dobře vědom správnosti these první. Neodvodil z toho však důsledek, že chceme-li zůstat v právních formách, musíme jednat podle these druhé, nýbrž vystavil se raději nebezpečí demoralisace a anarchie mezinárodních sil. Není ovšem nejmenší pochyby, že Francie, ani dnešní pařížská vláda, si těchto důsledků nepřeje, ale tím se nic nemění na skutečnosti, že k nim spějeme. Francouzská politika vychází dnes ze dvou klamných předpokladů, jichž klamnost stává se již zřejmou, a důvěřujeme, že ještě včas bude dosti jasná, aby došlo k obratu: 1. spoléhá, že Německo bude opakovat předválečné chyby, zvláště když má nyní divoký nacionálně revoluční režim; 2. že Anglie není dobře reprezentována vládou MacDonalovou, že germanofilie bývalého předáka II. Internacionály zaviňuje všechna nedorozumění. Dříve či později nahlédnou v Londýně svoje bludy, a v rozhodujícím okamžiku bude mít Francie Angličany zas po svém boku. A čím bude silnější a energičtější, tím spíše.

Ve skutečnosti hitlerovské Německo má znamenitou diplomacii, která dokazuje, že se z chyb a škod prvních dvou desetiletí tohoto století velmi mnoho naučila. Hitler sám myslí politicky správně a učinil si axiomem právě odloučení Anglie od Francie. Revoluční režim v Německu není zahraničně nikterak divoký, nýbrž vystupuje naopak s vypočítanou umírněností a může si dovolit věci, o nichž se režimům s parlamentní závislostí ani nesní. Kdo očekává brzké zhroutilí hitlerismu, zažije stejná zklamání jako v případě ruském a italském. Německo nebude nikoho provokovat, bude zbrojit jen v mezích, považovaných „neutrálním“ veřejným míněním za oprávněné a může docela dobře dospět s Anglií k separátním úmluvám o omezení zbrojení, zvláště námořního a vzdušného. Nesmíme zapomínat na předválečné nabídky kabinetů Salisburyova a Asquithova. — K bodu druhému, stačí podívat se na les anglických novin, abychom poznali, že nebohý pan MacDonald je nevinný rozhořčením a odporem, který v Anglii budí dnešní opakování negativistické politiky Poincaréovy, proti které stáli v letech 1922 a 1923 ostatně také konservativci, zejména ultraaristokratický lord Curzon.

Francie nechce se vydat na milost britské arbitráži, což je dost pochopitelné, ale tato arbitráž neplyne z konkurence o snížení a omezení zbrojení, nýbrž z faktických poměrů sil. Kdyby Francie mohla trvale zachovat svoji mocenskou převahu, bylo by to ovšem něco jiného, ale tu musí ztratit dříve či později

stejně, neboť když nesníží zbrojení, Německo a ostatní státy je zvýší. Konec konců rozhodne vždy stanovisko anglické, ať již bude zaujato před konfliktem nebo v jeho průběhu. Spojení s Ruskem nemůže Anglii nikterak nahradit. Německo bylo více poškozeno odpadnutím podpory sovětů, než my můžeme od nich získat. Rusko potřebuje nás více, než my můžeme potřebovat jeho. Litvinov projevil v Ženevě upřímnou starost o mír, totiž obavu před Německem. Přeje si podpory francouzské, malodohodové, polské, Společnosti národů a také jí dosáhne, jako dosáhl americké. Francie může mu pomoci udržet Německo — a snad i Polsko — na uzdě, ale Litvinov nemůže nám zaručit, že udrží na uzdě Německo, neboť má na zádech J a p o n s k o, a kdyby i chtěl, Polsko a Rumunsko nemohou si rudé spojence pustit do země. Válka se sověty po boku — i zcela legitimní, obranná — musila by být celému světu osudná. To ostatně v Paříži vědí a nemíní Ruskem Anglii odpudit, nýbrž spíše přilákat, když se jí dokáže, že nejsme na ní tak závislí! — Snad se už nahlédne, že úspěch je svrchované pochybný. Každá síla nakloněná míru je ovšem vítána, a Rusko je nezbytné pro úplný evropský a světový systém bezpečnosti. Kdyby nechtělo spolupracovat, nemohli by ani jeho sousedi přijmout žádné závazky. Ale na čem záleží, je právě, aby každý stát mohl tu býti účasten, a by to nebyla organizace jedněch proti druhým.

Německo musí mít možnost se jí účastnit také, což znamená, že musí tu mít rovná práva a povinnosti, jen taková omezení a závazky, jako každý jiný — jinak se nezúčastní ani Anglie a tím méně Amerika. A naopak, zařídíme-li to tak, aby Německo, Anglie a svým způsobem i Amerika mohly se účastnit obecné úmluvy o omezení a snížení zbrojení, bude to zároveň již úmluva bezpečnostní, poněvadž při poměrně nízkém a zákonitě regulovaném zbrojení není náhlý útok možný a také jakákoli hrozba válkou přivede na stranu postiženého všechny, jimž záleží na obraně míru. Odium padá tu na př. i při otázkách revize na stranu usilující o změny a tudíž rušících veřejný pokoj a řád. Není prostě pravda, že by velmoci, k hlavnímu evropskému sporu neutrální, nechtěly ničím přispět k obecné bezpečnosti. I ta Amerika neodmítá již součinnost s ostatními státy, aby „dodala účinnosti všem smlouvám, které spolupodepsala“. Jen ku převzetí vojenských závazků předem není ochotna. Zde je dosti místa k odstupu vání záruk. Jestli není vše ještě dost přesné a tuhé, prosím, jednejme o tom, k tomu nás Anglie právě notou z konce března pozvala, projevujíc neočekávanou míru odhodlání. A v tom okamžiku právě francouzská politika změnila kurs, přes všechno nynější ujišťování páně Barthouovo o kontinuitě od dob Briandových.

Na konec Barthou zabořil a navrhl sám kompromisní text resoluce, který mohl soustředit téměř jednomyslný souhlas (s výhradami Italie a Polska) — za cenu „nejasnosti, dvojsmyslu, protimluvů“, jak sám před tím tuto práci ironisoval. Dal přece jen přednost takovéto zatímní a překérní dohodě před čistým osamocněním ve věrnosti francouzské thesi, v němž si před tím liboval. Přistoupil i na pokračování v trapné hře hledání záruk provedení úmluvy o dozoru

nad výrobou a obchodem se zbraněmi, kterou právě tak dokonale zesmšnil i s ubohými osobami referentů přijímajících nevděčné úkoly. Zástupce Francie uznal, že by svou bezohlednou taktikou, doprovázenou krutým vtípem, nešetřícím věru přítele-nepřítele, zatlačil Italy a Angličany úplně do druhého tábora. Nelze přece jen spálit za sebou všechny mosty. Ale že by si mnoho slíboval od pokračování v Ženevě a zejména od pokusu ostatních dostat tam zase Německo, nelze říci. Nemohl zabránit tomu, aby stín nepřítomného nezatížil do té míry všechny přítomné, že další postup byl zastaven a ani sovětská příprava tu nestačila dostat káru konference na správnou cestu bezpečnosti. Barthou ostatně přiznává Německu také určitou úlohu ve svém plánu, ale teprve na příslušném místě, které není ovšem v popředí. Bohužel Angličani a Italové nepřejí mu té radosti, aby Německu mohl jeho místo v nové Evropě předepsat a přivést je sám za ruku, poslušné a způsobilé, do Společnosti. Jsou tak nepřející! Kdyby se v Ženevě pracovalo bez pošilhávání po Německu, a ovšem o věcech, o nichž se bez něho pracovat dá, tedy ne o odzbrojení, nýbrž o zajišťovacím bloku, mohli bychom být jisti, že přijde samo. Osudná je pouze ta „neutralita“, to věčné prostředkování, ta touha po rovnováze a abstraktní spravedlnosti. — Ale copak je to opravdu něco tak nového, divného, neviděli jsme to od prvního dne po příměří, a není to klasická hra Anglie? Mohli jsme něco jiného očekávat — a můžeme udělat něco podstatného proti tomu, z čeho by nebyla větší škoda než prospěch? Francouzská politika nyní, jak se zdá, spoléhá, že předstihne, když už to musí být, Angličany i Mussoliniho v dohodě s Němci, kterým nabídne lepší místo než původně pomýšlela, přímo mezi svými, asi podobně jako se nabízí Bulharsku v balkánském bloku. Ale jak tím unikneme rovnoprávnosti a dosáhneme bezpečnosti — lépe než by to obstarala řádná konvence ženevská — nedovedu si představit.

Rudolf Procházka.

poznámky

Anglie před rozhodnutím.

Barthouovo zasažení na ženevské konferenci zase jednou ukázalo celý rozdíl francouzské a anglické politiky. Britské rozmrzení nad tím bylo tak veliké, že už se zdálo roztržka nevyhnutelnou. Ale přece jen k ní zas nedošlo. Což jenom dokazuje, že Anglie se už ze souručenství s kontinentem nevyvlékne, protože nemůže. V červnovém čísle „Contemporary Review“ vykládá Alfred Zimmern, co Anglii od kontinentu dělá a co ji k němu poutá.

Hlavní příčinu anglického odklonu od Francie vidí v tom, že Spojené státy nechaly r. 1920 Evropu na holičkách. Nebyť toho, byla by Anglie ratifikovala anglo-francouzskou spojenecskou smlouvu z r. 1919 a byla by vykládala články X. a XVI. paktu Společnosti národů tak, jak byly původně myšleny. Jakmile však necítila Spojené státy za sebou, chtěla si také co možná nechat volné ruce, protože se za žádnou cenu a za žádných okolností nechce dostat s nimi do konfliktu (výstrahu má v některých incidentech z počátku světové války). Druhou silou, která táhne Anglii od Evropy, jsou dominia. Angličané tu kolísají mezi širším zájmem říše a užším zájmem vlastní země. Třetí zdroj anglo-evropských rozporů je různost v chápání Společnosti národů. Kontinentální státy chápou Společnost jako koncentraci sil proti útočníku, kdežto Anglie jako spolupracující sbor států, oživený dobrou vůlí a vzájemnou důvěrou. (Odtud na příklad anglické úsilí učinit odzbrojovací smlouvu přijatelnou všem státům včetně Německa, a vytvořit koalici proti Německu.)

Historie poválečné politiky Anglie v Evropě je historií vzájemných střetnutí i ústupků, zvláště v poměru k Francii. Locarno byl ústupek Francii. Naopak i Francie se snažila přizpůsobit se Britanii, zvláště od r. 1924 (Herriot). Tato éra trvala až do pádu Daladierova v únoru 1934. Od této doby postupuje Francie samostatněji a britské veřejné mínění je rozděleno. Anglie stojí před rozhodnutím. O budoucí směrnicí její politiky se sváří tři směry: radikálně pacifistický, který nechce válku za žádných okolností, konservativní, který chce přerušit všechny vztahy k pevnině a silně se vyzbrojit (prakticky se schází na jedné linii s radikálním pacifismem); a konečně směr třetí, který chce spolupracovat s demokratickou částí pevniny a přijmouti anglické záruky za dodržení míru. Zimmern se hlásí ke směru poslednímu. Proti těm, kdo chtějí Anglii izolovat, což prakticky znamená vypovědět locarnské smlouvy, odkazuje na onen paragraf těchto smluv, který praví, že smlouva přestává platit teprve tehdy, jestliže rada Společnosti národů odhlasuje dvoutřetinovou většinou, že Společnost národů sama je nadále s to, poskytnout vlastními silami potřebné záruky. Proto je pro Anglii velmi těžko, se z locarnských úmluv vyvléknout. Dále ukazuje Zimmern, jak isolační směr jde proti klasické linii anglické politiky, která záleží v obhajobě samostatnosti Belgie a Holandska. Od této zásady však nemůže Anglie upustit zejména nyní, kdy letadla podstatně zmenšila její bezpečnost a kdy jí tedy záleží na tom, aby základny německého letectva byly co nejdále od jejich břehu. Ve skutečnosti, praví Zimmern, zbývá Anglii jen volba mezi Společností národů a prostou aliancí. Aliance by měla tu výhodu, že by Anglii nevystavovala žádné cizí kontrole a že by nijak neomezovala její zbrojení. Na druhé straně by přinášela nevýhodu v tom, že by oddálila dominia od mateřské země a přinesla také jisté odcizení Spojených států. Obecná smlouva v rámci Společnosti národů o omezení zbrojení s příslušnými zárukami za její dodržení by měla výhodu zase v tom, že by Anglii neodcizila Spojeným státům a dominii a že by nevedla k závodům ve zbrojení.

Vývoj ženevské konference, již se Angličané přes všechno rozladění neodhodlali opustit, ukazuje, že Zimmern uvažoval správně. Z. S.

Co vede Rusko k demokratické Evropě?

O pravém smyslu nynější evropské politiky Sovětského svazu jsou rozmanité dohady. Obvyčejně se nová ruská aktivita vykládá takto: Rusko se cítí na východě ohroženo Japonskem a proto si pro případ východní války hledí zajistit záda na západě. Z téhož důvodu má zájem na zachování míru na evropském kontinentě, neboť by nerado bylo zataženo do nějaké zápletky, která by mohla ohrozit jeho odolnost na japonské hranici. Odtud Litvinovovy návrhy v Ženevě, odtud příznivější tvář ke Společnosti národů, odtud dorozumění s Francií a navázání styků s Malou dohodou.

To je jakési reálné politické nazírání, které nehledá v ruské mírové ofenzivě základů ideových, nýbrž prostě starost o sebezáchovu. Je však ještě výklad druhý, který stále vychází z pojetí Ruska jako nositele světové proletářské revoluce. Kdo jiný by byl vykladačem tohoto názoru než komunisté? „Rudé právo“ vykládá 7. června ruskou politiku takto: Sovětský svaz si chce zajistit dostatečně dlouhou dobu míru, aby zesílil a obrátil se potom celou silou k rozdmýchání proletářské revoluce v jiných státech. Všecky „kapitalistické“ státy jsou prý svou podstatou imperialistické, válečné. Jsou mezi nimi však dvě skupiny, jedna, revisionistická, která odhaduje své vyhlídky v příští válce optimisticky, a druhá, protirevisionistická, která své vyhlídky odhaduje pesimisticky. Rusko prý bude nyní svou zahraniční politiku na tomto rozdílu a hledí psychologické slabosti protirevisionistické skupiny využít k vlastnímu zajištění a k odkladu budoucího nezbytného konfliktu mezi kapitalismem a komunismem, tak aby jednou tento konflikt mohlo rozhodnout ve prospěch komunismu.

Budoucnost ukáže, který z těchto dvou výkladů ruské politiky je správný. Tolik však lze říci, že zájem evropské demokracie se v této době sešel se zájmem sovětského státu a že jim proto nie nebrání, aby kráčely společně. Pravděpodobnost komunistického výkladu mimo to vážně zeslabuje jedna okolnost: že je příliš založen na subjektivním přání. Mimoruský komunismus je svou existencí a svou budoucností úplně závislý na Rusku, ale při tom nemá skutečného vlivu na jeho politiku. Každá strana, která je v takovémto nepřijemném postavení, bývá střídavě ovládána dvěma pocity: jednak obavou, aby to zůstalo aspoň tak, jak to je, čili aby se její zástíta nezhroutila, jednak přáním, aby se to zlepšilo, čili aby její zástíta vytáhla s celou mocí a změnila nepřijemné postavení strany v pří-

jemné. Mimoruští komunisté dobře znají oba tyto pocity. Jsou-li postížení prvím, křičí, že kapitalistická Evropa chystá válečnou výpravu do Ruska; ovládne-li je na chvíli druhý, slibují, že Rusko, až jen trochu zesílí, přijde, a že to kapitalistické Evropě ukáže. V citovaném výkladu ruské politiky podle „Rudého práva“ se však tají pocity oba a přistupuje k nim ještě třetí, totiž rozladění ze změny, která najednou nastala a již je nutno poněkud přizpůsobit zaběhnuté agitační fráze. Jestliže se patnáct let hlásalo, že kapitalistický svět musí být Ruskem zdrčen a poražen, není tak snadné připustit, že by mezi oběma stranami mohlo být za určitých okolností možné dorozumění. Mimo to budou mimoruští komunisté uvažovat o tom, co tato změna přinese dobrého nebo nedobrého jim. Nebudou to úvahy bezstarostné. Jestliže se naši komunisté až posud mohli, ať už právem či neprávem, považovat za jakéhosi exponenta ruské velmoci uprostřed zdejších nepřátel komunismu, kde zůstane tento prestiž nyní, když s námi Rusko navazuje normální styky, a to ještě ke všemu za tím účelem, aby projevilo, že uznává poválečnou organizaci Evropy a že se za ni staví svou mocí? Jeho předpokládaný vstup do Společnosti národů bude korunou tohoto uznání. Pro zdejší komunisty, kteří — nemalející politické odpovědnosti — vycházeli při své argumentaci pořád ještě ze staré bolševické ideologie, nebude nikterak lehké, aby nynější ruskou politiku do této ideologie včlenili. Citovaný úvodník „Rudého práva“ jest již jakýmsi pokusem v tomto směru. Pokouší se dokázat, že nynější ruská zahraniční politika jest jen dalším záměrným krokem komunismu za světovou revoluci a nikoli oportunistickým opatřením, které Rusku vnutil méněcí se okolní svět. Kdyby tomu bylo opravdu tak, jak míní „Rudé právo“, hrály by ovšem Francie s Malou dohodou neblahou roli napalých. Tak velikou míru naivnosti však nelze předpokládat ani u Barthoua, ani u Beneše a Tillesca.

Držíme se proto raději výkladu prvního: sblížení Ruska s demokratickou Evropou bylo vyvoláno oboustrannou potřebou větší bezpečnosti. Co nedovedly pochopit mimoruské komunistické strany, když se debatovalo o otázce jednotné fronty se sociální demokracií proti fašismu, pochopilo aspoň Rusko ve své zahraniční politice. Nemyslíme ovšem, že všechno, co dělilo Rusko od Evropy, je od tohoto okamžiku navždy smazáno. Staré rozdíly zůstávají. K jak těsné spolupráci bude při nich a přes ně možno dojít, ukáže teprve zkušenost. Z. S.

Zmocňovací zákon.

Zmocňovací zákon — o jehož prodloužení a rozšíření se právě jedná — vyvolal již při svém vzniku celou řadu otázek, které byly povětšinou naladěny na jednu základní strunu: odpovídá principům demokracie? Kdo půjde klidně ke kořenům otázky, ten pozná, že princip zmocnění, a tedy i použití zmocňovacího zákona se nerozchází s principem demokracie; systém veřejné práce v demokracii není vlastně ničím jiným, než systémem zastupování jedněch druhými. Když odevzváme hlasovací lístek při volbách do urny, zmocňujeme také poslance a senátory, aby za nás jednali. Prakticky jim dáváme zmocnění daleko širší, než dává parlament vládě, když se usnesl na zmocňovacím zákoně. Jestliže však na demokracie používání zmocňovacího zákona působí nepříjemně, pak to má své zvláštní příčiny, které jsou dány našimi poměry. Podíváme-li se na to, co se zmocňovacím zákonem bylo zařízeno, vidíme, že to mohlo býti klidně zařízeno bez zmocňovacího zákona v parlamentě. Zmocnění dostává vláda. Ta jest vlastně výběrem z poslancecké sněmovny. Jest souhrnem exponentů politických stran. Jest pravda, že použití zmocňovacího zákona jest pohodlnější, než projednání tutéž věc cestou, která byla obvyklá za dřívějšího stavu, kdy zmocňovacího zákona nebylo. Souhlas k použití jeho v konkrétních případech musí dáti jednotliví členové vlády, a nelze souditi, že by tak mohli učiniti bez souhlasu politických stran. Mají-li však tento souhlas, pak nelze souditi, že tyto strany hlasovaly a postupovaly jinak. Tu to jest: při dnešním našem systému, kdy vše se rozhoduje mezi politickými stranami a v jejich ústředních orgánech, jest zmocňovací zákon jen otázkou formy, nejvýše otázkou techniky, Techniky, která znamená jistě určité zjednodušení, úsporu času. Ale právě v době, kdy se tolik brojí proti parlamentarismu a parlamentu, není dobře, když parlament připouští, aby se těžisko prací nejen fakticky, ale i formálně přesunovalo jinač. Při dobré funkci parlamentu by nebylo zmocňovacího zákona vůbec zapotřebí, neboť hlasují-li pro něco zástupcové politických stran ve vládě, souhlasí-li s tím, aby ta či ona věc byla upravena podle zmocňovacího zákona, nelze se domnívati, že by v parlamentě, při projednávání věci, mohly strany jednat jinak. Pohodlnější ovšem jest přesunouti odpovědnost na vládu.

Jest pak možno říkati: já nic, to zmocňovací zákon. To jest pohodlné a právě v dnešních dobách by poslanci a senátoři neměli svoji práci posuzovati — podle pohodlnosti. V. G.

Konec cizopasnictví na vraždách?

V ministerstvu spravedlnosti se připravuje z rozkazu vlády další novelisace našeho tiskového zákona. Tentokrát do tiskového zákona má být vložen kromě drakonických předpisů proti tisku, který píše proti republice, nový paragraf o sensačnosti novin. Není jich málo, těch našich večerníků a večerních raníků i ranních poledníků, které založily svou existenci na vraždách, loupežích, zhářstvích a násilných smilstvech. První stránky těchto dvacetihaléřových sensací se podobnými věcmi jen hemží, a kdo na vyvraždění rodiny v Lipanech nebo dokonce na záhadnou vraždu Vranské udělá mastnější a větší titul, ten jistě víc vydělá. Tiskoviny „Tempa“ si zavedly dokonce červené titulky, jen aby byly nápadnější a aby s nimi v sensačnosti nemohl nikdo konkurovat. Ovšem že pod tučným titulem je také tučné sousto, popisuje se tu vše do nejposlednějších podrobností, útočí se na nejnižší pudy nejméně inteligentního čtenáře nejen uveřejňováním zpopularisovaných a pořádně zkrvavených pitevních náleží, ale i posice noh té, která byla zavražděna z vilnosti.

Plán vlády působit na výchovu tisku nařízením zákona, když k tomu nejsou jiné prostředky tak říkajíc po dobrém, je jen důsledným pokračováním v nastoupené cestě. Víme, jak prospěšné bylo ustanovení zákona o soudnictví nad mladistvými osobami, jehož doplňkem bylo i ustanovení, že se v novinách nesmí otiskovat jméno nezletilého provinilce. Sensace, které dělaly noviny z romantických slabostí a pubertální hysterie mladistvých, sváděly mládež k napodobování, a viníky sváděly k činům samým, protože často trestné skutky byly páchany jen proto, aby se o mladém provinilci psalo v novinách. Nuže, nyní vláda v této tendenci chce pokračovat a s méně sympatickým omezováním tiskové svobody chce ji omezit ve věci, v níž jistě získá sympatie všech slušných čtenářů i slušných žurnalistů. Má být prostě zákonem zakázáno dělat mastné titulky k vraždám a surovým zločinům vůbec, má být zakázáno otiskovat takové případy na první stránce listu jako prodejní vignetu.

Sovětský tisk o hrdelních zločinech a výronech bestiality lidského zvířete vůbec nereferuje. Už mnoho let a bez nadsázky lze říci, že to má velký výchovný úspěch u čtenářů a v širokých masách vůbec. Věříme, že nové nařízení tiskového zákona, bude-li provedeno tak, jak je má vláda v plánu, bude mít u nás, kde čtenářstvo novin je jistě daleko inteligentnější než v Rusku, stejně blahodárný účinek. M. P.

Spina a Henlein.

Vůdce německého Landstandu, ministr Spina, jmenoval v těchto dnech vedení Svazu německých zemědělců a komunistů, které mluví o Spinovi jako o zmocněnci Landstandu, uvádí, že jmenování nových členů ve vedení Bundu der Landwirte bylo nutné, vzhledem k tomu, že mandáty již vypršely a že některá místa se uvolnila odchodem. Překvapuje, že nové vedení Bundu der Landwirte není v o l e n o příslušnými stranickými orgány, ale že vůdce Landstandu, Spina, poprvé tu použil v širším měřítku plné moci, kterou mu Bund der Landwirte dal do rukou. U nás až dosud jen fašisté použili tohoto systému, jmenování a ní direktorů, jmenování do funkcí, do nichž dříve se volilo na širším či užším foru strany. Noví lidé, které jmenoval Spina, jsou vesměs mladí. Výjimku činí zemský přisedlíč Kaiser, který patří ku starší stranické gardě. Jsou to povětšinou lidé v celku neznámí. Znamější je pouze jméno Hackera, mluvčího mládeže Bundu der Landwirte.

Hacker nedávno na jedné schůzi prohlásil, že Němci u nás mají dva vůdce: Spinu a Henleina. Byly chvíle, kdy právem se dalo soudit, kdy Hacker a s ním mnozí v německé mládeži zemědělské mají blíže k Henleinovi, než ke Spinovi. Byl-li politický profil Spinův v celku jasný, byl-li to profil německého strážlivého aktivisty, je politický profil Henleinův velmi nejasný. Je docela možné, že Henlein sám je zmaten rolí, která je mu přisouzena. Je hodně zmaten tím, že o jeho přízeň se ucházejí mluvčí jiných stran. Je zmaten tím, že v zrcadle vidí svoji důležitou tvář. Jeho úmysly jsou nejasné, ať již vědomě, nebo nevědomě. Mají-li jedni důvody se domnívati, že Henlein chce tvořiti novou frakci, která by měla pozitivní poměr ke státu, mají jiní mnoho důvodů pro to, aby v novém hnutí, v Henleinovi viděli nového pokračovatele rozpuštěné strany německých národních socialistů a zastavěné strany německých nacionálů. Jsou mnozí, kteří v Henleinově akci spatřují jen nové přístřeší pro ty, kteří zánikem dvou

stran německých jsou bez přístřeší. O příslušníky těchto dvou stran se bojuje mezi německými stranami. Svaz německých zemědělců dobře cítí, že tyto lidé nemohou dobře býti získáni do zemědělské strany. Proto Svaz německých zemědělců usiluje o to, aby v tom případě, že by šli s Henleinem, měl tyto lidi aspoň pod svým politickým vlivem, aby tyto lidé nešli politicky proti Svazu německých zemědělců. Tím je si možno vysvětliti zájem Svazu německých zemědělců na Henleinovi. Svazu německých zemědělců jde hlavně o to, aby dostal pod svůj vliv tuto vznikající německou nesocialistickou stranu. Svaz německých zemědělců prostě chce rozšířit svůj vliv i na vrstvy nezemědělské.

Jmenování Hackera ve vedení strany a to dokonce ve funkci prvního náměstka, není jenom řešení generačního problému, ač není nezajímavé, že konservativní selská strana dovede se orientovati v tomto generačním problému lépe, než socialistické strany, kde pomalu jediným omlazujícím prostředkem bude marasmus a fyzická smrt. Toto jmenování Hackera však je také taktikou, která má uspokojit mládež Bundu der Landwirte. Je otázka, je-li oportunní, provést tuto regeneraci ve vedení aktivistické a demokratické strany jmenováním mladého muže, který rozsvěcuje svíčku nejenom Spinovi, ale také Henleinovi, může, v jehož hnutí je mnohé, co odporuje demokracii, co se příliš dívá po Hitlerovi a co tam, kde se mluví o Henleinovi, myslí ve své duši na Hitlera. Snad chce Spina oslabit toto nedemokratické stavovství tím, že mu chce vzít vítr z plachet, a že jej chce dostat pod svoji kontrolu. Mezi Spinou a Henleinem vidíme zásadní rozpory. Chce-li tyto rozpory ministr Spina překlenouti, je to jeho věc. Je otázka, zda Křepkovo dědictví se uchováva dobře tím, že do vedení strany se jmenují (nevolí) lidé, kteří považují za vůdce nejenom Spinu, ale také Henleina, kterému mnozí Němci tleskají, myslíce při tom na Hitlera. V. G.

Separatismus, tentokrátě český.

V Římě na mistrovství světa hrálo Československo proti Německu. Před zápasem měly být hrány hymny. Hudba však zahrála jen prvou část čsl. hymny; na druhou, slovenskou její část, zapomněla. Po matchi se toto nemilé nedopatření opakovalo. Nevíme, či je to vina. Snad italská hudba neměla úplný text československé hymny, nebo úmyslně zahrála jen její první sloku. Jistě je tolik, že toto nedopatření se nepokusil nikdo z vůdců čsl. mužstva ani napravit ani omluvit alespoň před mikrofonem. Nikoho z nich nenapadlo, že reportáž poslouchají také Slováci. Jistě si to neuvědomil ani prof. dr. Pellikán, předseda Československé fotbalové asociace, když mluvil do rozhlasu o hrdinství českého mužstva, které bojuje za slávu a čest českého národa. V té chvíli bylo rozhodně Slovákům, kteří poslouchali tyto přenosy, divně. Čekali se stejnou radostí jako kterýkoliv Čechoslovák, třeba odněkud z Prahy nebo z Písku, z Brna na vítězství našeho mužstva. I oni chtěli být stejně hrdými na to, že mužstvo Československa dovede vyhrát. Jistě se nenadáli, že když team, v němž mimochodem řečeno hraje také Slovák Čambal, vyhraje, bude se mluvit jen o českém vítězství. Je to zvláštní, jací jsme my Češi. Učíme Slováky být Čechoslováky a sami zapomináme, že se jimi musíme stát především sami. Zdůrazňujeme slovy i písmem, že jsme jeden národ. A přece naše činy jsou tak málo československé. Necháváme si ujit okamžiky, které by nás mohly mnohem více sblížit než mnoho zbytečných řečí. Není pak divu, zdá-li se Slovákům, že Češi dovedou být Čechoslováky jen někdy. Tak česká nedbalost stává se bezděky spojencem maďarské i slovenské separatismu. Ale římský případ byl aspoň v tom poučný, že ukázal, kolik výchovy a času je ještě třeba k tomu, aby se z Čechů a Slováků stali Čechoslováci. Dr. vh.

národní hospodář

J. Kolářik:

Jak začínal Roosevelt

(Rooseveltova cesta II.)

Dříve než budou naznačeny hlavní etapy dosavadní Rooseveltovy cesty, třeba si všimnout ještě zajímavého dokladu o tom, jak se změnila americká ideologie aspoň v některých vrstvách od nedávných dob prosperity. Doklad vy-

bíráme z knihy činitele velmi významného a velmi blízkého F. D. Rooseveltovi. Je to Rexford G. Tugwell, jeden z členů onoho „brain trustu“ a při tom právě člen, jenž měl značný vliv na ideologii výrobního zákonodárství Rooseveltova. Tento pan Tugwell, profesor národního hospodářství na Columbia University, vydal loni v květnu knihu „The Industrial Discipline and the Governmental Arts“, tedy výklad o ukázněném průmyslu a o vlivu, jaký naň může mít vláda. Bylo to v době největšího zájmu o New Deal, a tak nepřekvapí, že i při značně větším počtu exemplářů jednoho vydání knihy v Americe, než tomu bývá většinou v Evropě, bylo třeba tisknout druhé vydání knihy už 17. května, ač první vyšlo 9. května, a že 31. května už vycházelo třetí vydání. Amerika chtěla vědět, jaké budou asi směrnice nové výrobní politiky a bylo jí známo, že pan Tugwell je docela blízko tam, kde se tyto směrnice rýsují.

V úvodu této knížky je zajímavý odstaveček. Profesor Tugwell tam píše:

„Nedávno v Rusku jsem se cítil velmi malý, jako Američan. Ruský mužik uvažoval klidně a hloubavě o odpovědi, kterou jsem dal na jednu z jeho otázek. Mluvil jsem v ní o automobilech a traktorech na amerických farmách a nemohl jsem si odepřít, abych při této příležitosti nepoznámenal, chtěje mu udělit poučení, že za jistých podmínek by bylo možno zařídit, aby jeho země koupila takové věci pro něho. Zamyslel se nad tím, dívaje se po obrovských lánách obecních pastvin a žitných polí, jež bylo vidět ze stráně, na které jsme stáli. Hnědé došky vesnických domků jsme viděli za řekou; tvrdé severní slunce kose ozařovalo zeleň a rezavou žluť srpnové venkovské krajiny. Jeho žena a pět synů pracovalo blízko na poli. „Ano,“ řekl, „pracujeme těžce — a dlouho. A dostáváme za to málo. Ale můj táta to tak dělal a jeho táta rovněž. Vždycky tak bývalo.“ A bylo zřejmé, že měl na mysli abstraktní výhody této kontinuity, že chtěl vyjádřit svůj úplný souhlas se zděděným rytmem existence. Nepochybuji, že se najdou sofistické argumenty všeho druhu, jimiž by se ukázala klamnost mužikova závěru. A přece jsem náhle měl pocit pevných a plodně zakořeněných vztahů, vznětů hluboce zakotvených v pracovním způsobu, dlouhého posvěcení zvyku. A soudil jsem, že jeho odmítání je oprávněné, že má důvod domnívat se, že mu neseme pochybné dary. Třeba také podlehně, až přijde čas, jako jsme podlehlí my Američané a jako jiní Rusové, ale pozná pak ztráty, kterých my příliš zřídka dbáme, a které je třeba zvážit s výhodami; a přijde potom čas, v jakém jsme my nyní, že to staré bude pryč a to nové nebude umět nic dát čekajícím ústům. Neboť ochota k práci se nezmění, potřeba víry v tradici zůstane a touha zakotvit a se zakořenit bude bolet. Ale už tu nebude nic, nač se spolehnout, k čemu se přimknout a nic, co by bylo možno uctívat. Dělníci toho nebudou mít, budou nuceni dále dobře se chovat, ale z nařízení jiného autokrata, než přírody, se kterou konec konců bylo možno se dohodnout na slušném poměru.“

Na tom mužikovi není nic zvláštního; jistě však je mnoho zvláštního a překvapujícího na tom inteligentním Američanu, který na mužikovu prostou filosofii reaguje tak, že těžko rozhodnout, z koho by měl větší radost Lev Nikolajevič Tolstoj — zda z mužíka nebo z profesora. Je příznačné toto pochybování o výhodách strojové civilizace a racionalisace u amerického ekonomisty, ne snad nějakého náboženského nadšence. Jak pak je to dávno, co Amerika překypovala hrdostí a pýchou právě nad svou strojovou civilizací, nad svými traktory i automobilemi? Co byla pyšná na to, že její obchodní organizace dovede prodat každému všechno, nač si jen vzpomene, i když jeho výdělek tomu nebyl vůbec úměrný? Kdy vládní propaganda prosperity nepřímou vyzývala k novým a novým nákupům nemožně stoupajících akcií, a kdy se budilo zdání, že americká prosperita nemá konců a mezi? Naučení bylo trpké, hrůzně trpké, mnohem horší než kdekoli v Evropě. Proto tak hluboká reakce, proto tak přísné zpytování svědomí u lidí toho rázu jako je profesor Tugwell. Není třeba to příliš přeceňovat. Nesmíme zapominat, že v Unii jsou nejen profesori, ale i na příklad správní radové a obchodní cestující General Motors Corporation. Ale nás zde musí pan Tugwell zajímat právě proto, že to není jen nějaký obyčejný profesor, nýbrž činitel velmi blízký prvnímu

státníku Spojených štátů dneška. Nebylo by možno úplne porozumieť tomu, čo sa deje v Unii od 4. března 1933, kedy bychom neměli na mysli tento ideologický převrat v části intelektuální Ameriky. A neporozuměli bychom také dobře té kritice, tomu odporu a těm nesnázím, s nimiž se New Deal setkal a setkává; neboť není pochyby, že tak, jako profesor Tugwell, by ještě nereagovala na onoho opuštěného mužika kdesi v severním Rusku celá Amerika. Avšem i Tugwellovi je tato reakce jen východiskem k novému pojetí amerického života. Ale k tomu ještě přijdeme.

Jak Roosevelt nastupoval.

Inaugurační paráda nového presidenta, v sobotu 4. března 1933, se konala za okolností velmi povážlivých. Poslední měsíce Hooverova režimu přivedly zejména psychologickou depresi obyvatelstva tak daleko a do takových rozměrů, že onen těžký boj, který svedl německý kancléř Brüning v červenci 1931 na záchranu ohrožených bank, byl takřka hračkou proti tomu, co čekalo na nového presidenta. Administrace Hooverova měla ovšem v počátcích roku 1933 těžký handicap ve svém přesně stanoveném konci, ale konci nikterak urychlitelném. Věděla, že 4. března odevzdá vládu novému muži, ale nemohla mu ji odevzdat dřív. Hoover se sice pokoušel dostat Roosevelta k poradám o nejdůležitějších otázkách už před 4. březnem, ale s výsledkem celkem malým, neboť občan Roosevelt pochopitelně nestál o to, aby administrace druhé politické strany se mohla při svých opatřeních dovolávat souhlasu příštího presidenta, když neměl nikde záruky, že republikánská administrace provede všechno tak, jak on by si představoval.

A tak se stalo, že v tom osudném mezidobí, kdy dřívější administrace už si netroufala nic vážného počít, vědouc z zkušenosti, že kongres je proti ní, a nová administrace ještě neúradovala a nesměla úřadovat, propukla

bankovní krise,

jaké svět tak hned neviděl. Už dříve ovšem, také před válkou, se občas v Unii vyskytovala nedůvěra k bankám, projeví se hromadným vybíráním peněz v nich uložených, ale to byly obyčejně zjevy místní nebo téměř jen místní. Americký regionalismus, který se někdy projevuje dost groteskně žárlivým střežením práv jednotlivých států, vytvořil za dlouhá léta hospodářského vývoje celou spoustu regionálních bank a bančiček, které soustřeďovaly své obchody zpravidla na velmi malé oblasti a pak ovšem byly závislé zpravidla na jejich hospodářském zdatu či nezdatu. Za Wilsona se stal pokus připoutat aspoň důležitější články této regionální bankovní sítě k federální cedulové soustavě tím, že členům této soustavy bylo předepsáno udržovat jisté rezervy u ústředí pro všechny případy a za to zas za jistých podmínek jim dáno právo čerpat úvěr u tohoto ústředí. Ostatní banky těchto výhod neměly, ale neměly také omezujících ustanovení a byly vlastně bez kontroly. Po válce bylo v Unii na 29.000 bank a z těch ani celá třetina nepatřila k federální rezervní soustavě. Krise vykonala ovšem i zde své dílo, v roce 1932 už bylo jen asi 19.000 bank, ale z těch jen sotva 7000 bylo členy federálního rezervního systému.

Americké publikum ovšem vědělo, že krise nesvědčí bankám; proto už dlouho se vyskytovaly místy znepokojivé projevy nedůvěry, a v podstatě proto utvořil Hoover veřejnou instituci pro pomoc ohroženým ústavám, Reconstruction Finance Corporation. Té se podařilo v roce 1932 zjednat klid, ale ne trvale. Bylo příliš mnoho zdrojů nedůvěry. Spousta malých regionálních ústavů půjčila peníze zemědělcům; v době prosperity, kdy stoupaly nejen kursy akcií, ale i ceny pozemků, dělaly se místy heroické dluhy na tyto předražené

pozemky a investovalo se do zemědělské výroby o překot. Potom ovšem, když bylo po prosperitě, když ceny zemědělských plodin i produktů i pozemků klesly na zlomek někdejších cen, nemohli arci farmáři sehnat ani na umořovací splátky, ani na úrok. Začaly se vést exekuce; ty první se jakž takž podařily, ale těm dalším už zabránila farmářská svépomoc nebo zákonodárství těch států, v nichž farmáři měli zákonodárnou většinu. Poněvadž správa takových regionálních bank nebyla zpravidla laciná a také se v nich často tuze dobře nehospodařilo, není třeba dlouho vysvětlovat, proč za takových poměrů se ocitly ve velikých nesnázích zejména banky v zemědělských oblastech. Ale i bankám, které měly peníze v průmyslu, nebylo o mnoho lépe. Když takový místní ústav měl mezi svými hlavními zákazníky dvě nebo tři místní továrny, které zastavily výrobu pro nedostatek zakázek, byla ovšem banka v koncích. Taková věc se po malé oblasti okruhu působnosti každé z těchto místních bank rychle rozšířila, vkladatelé se poplašili a honem vybírali své vklady a deposita. A když už se začalo vybírat u jedné banky, vybíralo se ze solidarity také u ostatních bank ve stejném městě nebo ve stejném kraji, poněvadž vkladatelský instinkt pravil, že to bude více méně asi všude stejné.

K těmto zjevům, plynoucím z amerických poměrů, se přidružila v prvních měsících roku 1933 psychologická deprese nevídaného rozsahu. Nucená nečinnost Hooverovy vlády, nejistota o tom, co lze čekat od budoucí, pokračující pokles cen a vzrůst nezaměstnanosti, farmářská agitace pro inflaci a škrtnutí dluhů, všechno to vedlo k zoufalé skepsi a nedůvěře v budoucnost. Agitace pro inflaci způsobila, že se vybíraly nejen vklady v bankovkách, ale propukla také zuřivá honba za zlatem. Spojené státy měly sice největší zásobu zlata na světě, ale kdyby si vzpomněli všichni držitelé bankovek a všichni majitelé vkladů a deposit požadovat výplatu ve zlatě, jaký by to musil být zlatý poklad? Vybírání vkladů a požadování zlata se šířilo ze státu do státu jako lavina. Guvernéři těch států, v nichž banky byly požadovanou výplatou nejvíce ohroženy, sáhli k zavedení bankovních prázdnin, což je eufemistický výraz pro moratorium. Bylo vidět, že krise důvěry nabyla takového rozsahu, že ani Reconstruction Finance Corporation už na ni nestačí. Bankovní svátky byly ovšem přechodnou výpomocí z nouze; otázka byla, kdy bude možno zase obnovit bankovní všední dny.

V pátek 3. března, den před inaugurací nového presidenta, byly bankovní prázdniny vyhlášeny už ve 30 státech ze 48 států Unie. Ve výkazu oběživa z 1. března už narostl oběh platidel v Unii na rekordní výši, před tím nikdy nevídanou, 6720 milionů dolarů proti 5589 milionům v lednu, zásoby zlata také podstatně klesly, takže bylo vidět, že se dělalo co bylo možné, aby se poplašení vkladatelé uklidnili. V noci z pátku na sobotu bylo třeba vyhlásit bankovní svátky i ve státech Illinois a Nový York. Situace dospěla tak daleko, že to skutečně vypadalo, jako by obyvatelstvo chtělo proměnit všech 40 miliard vkladů na hotové peníze.

Začíná se s bankami.

Lze si snadno představit obecnou náladu, za níž byl nový president uveden do úřadu. A je pochopitelné, že ve svém inauguračním projevu zdůraznil mimo jiné, že nejhorší by bylo ztráct hlavu a bát se budoucnosti. Hned po inaugurační parádě vzal do přísahy svou vládu a — začal jednat o bankách. Druhý den byla na štěstí neděle, tedy přece jen jistý čas k rozvážení, čeho by bylo třeba. Nebyl ovšem nepřipraven. Ve své nynější knížce prozrazuje, že už dříve, jakmile viděl, co se děje, začal uvažovat, jak by mohl jako president zasáhnout. Senátor Walsh, jehož si vybral pro justiční resort do své vlády, ho upozornil na některé válečné zákony

nouzové z roku 1917, které nebyly dosud zrušeny, a na základě nichž by snad bylo možno presidentovi zasáhnout do bankovní krise zavřením všech bank po celé Unii. To bylo nyní důležité proto, že do pondělí ráno musilo být rozhodnuto, a na tak rychlé svolání kongresu, který by presidentovi k tomuto zásahu do práv jednotlivých států zmocnil, nebylo ovšem pomýšlení. Senátor Walsh zemřel právě 3. března, den před tím, co měl vstoupit do Bílého domu jako člen vlády, ale jeho myšlenky se užilo. Vláda se sešla v neděli odpoledne a připravila presidentovu proklamaci, v níž na základě válečného zákona ze 6. října 1917 byly nařízeny obecné bankovní svátky až do 9. března včetně. Rozumí se samo sebou, že onen zákon uděloval presidentovi rozsáhlá zmocnění k zásahům do peněžnictví jen s ohledem na nebezpečí, jemuž byla vydána měna za války; republikánská kritika, jež nyní vytýká, že tehdejší Rooseveltův zákrok byl vlastně skoro nezákonný, má do jisté míry pravdu. Ale — když je zle, je těžká rada. A pravda je, že tehdy, kdy byl v Unii opravdový stav nouze, ani za několik dní v kongresu nikdo nic nenamítal proti „válečnému zásahu“. Naopak kongres pak presidentův zásah výslovně potvrdil.

Bylo tedy postaráno o to, že v pondělí 6. března 1933 se v celé Unii banky neotevrou. To ovšem zatím byl úspěch jen taktický, který umožnil získat čas pro rychlé svolání kongresu na 9. březen, tedy poslední den nařízených bankovních prázdnin. Zlepšení nálady v obyvatelstvu to ještě neznamenalo, naopak z obecného zavření bank vyplynuly místy dosti značné platební nesnáze, kterým se čelilo jak to právě šlo. V pondělí jedná president v Bílém domě s guvernéry a jejich zástupci ze všech států Unie; netají se tím, že bude nutno pronikavě zasáhnout do práv jednotlivých států, ale zároveň naznačuje, že federální vláda jim zvýší pomoc na potírání nezaměstnanosti. Guvernéri, poděšení tím zmatkem a neklidem ve státech, nijak neodporují ohlašovanému centralismu, naopak bez rozdílu politického přesvědčení schvalují veřejný projev, kterým se staví za presidentu. Osobní kouzlo Rooseveltovo působí i na ně.

Zbývající dva dny do mimořádné schůze kongresu, které bylo souzeno, aby se protáhla na velmi slušnou řadu dní, byly dobou horečné činnosti. Nová administrativa se radí s administrativou odstupující, přebírá běžnou agendu a zatím se dělá návrh nouzového bankovního zákona — Emergency Banking Act. Porada stíhá poradu, asi dvanáct rozličných textů návrhu je probráno, definitivní text je hotov teprve ve čtvrtek, asi půl hodiny před schůzí kongresu.

Kongres se schází za nemalého vzrušení. Dostává presidentovo poselství, ne dlouhé, ale hutné:

„Bylo by zbytečné zdržovat se nyní rozbohem příčin tohoto selhání naší bankovní soustavy. — Náš první úkol je nyní znovu otevřít všechny zdravé banky. To musíme udělat dřív, než se dáme do zákonodárství proti spekulaci s penězi vkladatelů a proti jiným zlořádům, ohrožujícím důvěru. Aby bylo možno provést otevření bank, žádám kongres, aby hned schválil zákony, které by daly státní moci kontrolu nad bankami na ochranu vkladatelů, které by jí zmocnily otevřít ony banky, jež byly shledány zdravými, a to co nejdříve, a reorganizovat ty banky, u nichž to bude shledáno potřebným. — Dále žádám o zákonné umožnění dodatkové měny, řádně zajištěné, pokud jí bude třeba, aby se vyhovělo všem nárokům.“

Takovým tónem se obrací president k první schůzi kongresu, nezapomínaje projevit naději, že kongres si uvědomí, jaká je odpovědnost na něm samotném i na presidentovi.

Kongres nezklamal a ukázal hybnost úplně ojedinelou. Takřka v zápětí po přečtení presidentova poselství se objevil návrh bankovního zákona v obou sněmovnách a byl vyřízen ještě týž den tak, že večer už mohl president podepsat hotový zákon. Nic nebylo na návrhu, jak jej připravila vláda, změněno — velmi vzácný případ v americkém kongresu — a denní listy mohly zaznamenat leckteré příznačné podrobnosti

tohoto neobyčejného legislativního postupu. Nebylo ani dost tištěných exemplářů, takže leckterý člen kongresu se musil spokojit s obtahem, korigovaným tužkou nebo perem. V domě reprezentantů nebylo vůbec námitek a také nebyl zaznamenán jediný hlas proti návrhu. V kritičtějším senátě, který v Unii vždy reprezentuje rýpavé rebelantství, si ulevil aspoň jeden zástupce Virginie poznámkou, že v normálních dobách by ho ani nenapadlo něco takového schvalovat, ale nakonec byl návrh i tam schválen beze změny a jen 7 hlasů bylo hlášeno proti němu.

Nyní tedy měl president podklad k rozsáhlé revisi všeho bankovníctví; nejprve prodloužil bankovní prázdniny na neurčito, a hned jeho administrace přikročila k postupnému otevírání ústavů zdravých. Tam, kde byly pochybnosti, byl dosazen zvláštní státní dozorce nebo bylo odepřeno zatím povolení opětného otevření. Obrovský revisní úkol ovšem se protáhl na týdny, ale veřejnost přijala zřejmě s důvěrou rychlou akci presidentovu a jeho souhru s kongresem. Ukázalo se dost brzy, že dodatkové měny ani celkem nebylo třeba, poněvadž vybírání vkladů ustalo a naopak pod dojmem presidentových opatření proti hromadění zlata se začaly peníze do bank vracet.

Ještě však než ten první osudný týden uplynul, jednal president se spoustou lidí o tom, čeho bude třeba. Bylo jasné, že

nejde jen o banky.

Ty se mu jen jaksi připlety do cesty, aby na nich ukázal své vládní schopnosti. A tak v době, kdy se horečně jedná o bankách, jedná se zároveň o všech ostatních problémech. Roste deficit ve státní pokladně; musí se proti tomu něco dělat. Mluví se o možnosti zavedení platů státních zaměstnanců podle cenového indexu; dobrá, možná, že na tom něco je, můžeme to zkusit. Jiný doporučuje, aby se krize řešila tím, že by se opustil ztrnulý zlatý dolar, vázaný na zhodnocené zlato — ideálem je dolar, přizpůsobitelný hospodářskému životu; také to se může zkusit, jen zatím ne mnoho řečí o tom, nebo se ten poplach neusadí. Zemědělci se bouří pro své dluhy; s tím se také musí něco stát. Strojová racionalizace způsobila, že nedostaneme ty miliony nezaměstnaných do práce, nezkrátíme-li pracovní dobu. Dobře, tedy zkrátíme pracovní dobu. Také vadí nadvýroba; dobrá, uděláme plán na její omezení. Ale ono se to všechno tak hned nerozoběhne; bylo by velmi třeba pustit se do velikých veřejných prací. Tak se tedy do nich dáme. Plány sem, a jedno po druhém provedeme.

Je to všechno tak trochu podle hesla „všeho okuste a toho nejlepšího se držte“; při provádění této zásady je ovšem třeba velmi dobrého žaludku. Ale president nehledí na nic jiného, než aby už bylo vidět, jak ta prokletá „emergency“ odchází a jak se začíná rozvíjet nový, slušnější život. Proto vítá každého, kdo má nějaký recept a nemůže za to, že těch receptů je tolik.

Hned v pátek 10. března, tedy druhý den po schválení bankovního zákona, slyší kongres nové poselství. President mu oznamuje, že národ je velmi uspokojen tím, jak kongres rychle reagoval na potřebu drastického zásahu do ohrožené bankovní soustavy. Ale takových zásahů je třeba víc:

„Už tři dlouhá léta je federální vláda na cestě k bankrotu. Za rok 1931 byl schodek 462 milionů dolarů, za rok 1932 byl deficit 2472 milionů dolarů a za rok 1933 dosáhne asi 1200 milionů dolarů. Neučiníme-li rozhodných opatření, musíme ve fiskálním roce 1934 počítat s deficitem přes 1000 milionů dolarů. Tak budeme mít nashromážděné schodky ve výši 5000 milionů dolarů. S největší vážností upozorňuji kongres na vliv této skutečnosti na naše národní hospodářství. Ta také přispěla k pádu našeho bankovníctví. Ta zůstala stagnaci hospodářské činnosti našeho lidu. Ta přispěla ke zvýšení počtu nezaměstnaných. Budova naší vlády není v pořádku a z rozličných příčin nic účinného se nestalo na její obnovu.“

Tak mluví president do svědomí kongresu, který zrovna tyto věci nemá příliš rád, poněvadž ví, že takové veřejné úspory vždycky se dotknou té či oné vrstvy voličstva. President se nespokojuje s obecnými poukazy na nutnost úspor. Práví zcela určitě, že úsporná opatření, na nichž se usnesl poslední kongres, mu nestačí. Vyzývá kongres, aby se dal do určení zákonných směrnic, podle nichž by se napříště upravily pense a jiné platy veteránů. Podobně žádá o určení nových, úsporných směrnic pro platy veřejných zaměstnanců, při čemž podrobnosti by byly ponechány vládě.

„Úsporná opatření, jež budou takto umožněna, se ovšem dotknou některých našich občanů; kdybychom jich však neudělali, dotkne se to všeho obyvatelstva. Nemůžeme s tím čekat na začátek nového finančního roku.“

Kongres zřejmě nebyl potěšen tímto novým nadělením od presidenta. Veteránská otázka byla pro něj vždycky zlá. Nejde tu jen o veterány ze světové války, ale také z války španělsko-americké a dokonce ještě z války občanské; veteránské pense se nedostávalo totiž jen skutečným účastníkům válek, ale i jejich příslušníkům a čas od času, jak vešel zřetel na voličstvo, se praxe utvářela stále benevolentněji. Proto bylo přirozené, že tyto výdaje slušně narostly a že nebylo možno důvodně tvrdit, že byly rozděleny spravedlivě a rozumně. Ještě za krize byla v kongresu leckdy ochota vyhovovat těm či oněm požadavkům veteránů opravdových nebo méně opravdových, a Hoover měl co dělat, aby tomu zabránil.

Tentokrát už to Rooseveltovi nešlo tak rychle jako s bankovním zákonem, ale přece jen ještě týž den byl návrh zákona v kongresu. Ani demokratický „caucus“ nebyl tím nadšen. Druhý den byl návrh schválen v domě representantů, senát však si nedal vzít, že neprovede některé změny, a tak musil jít návrh ještě zpátky do domu representantů a teprve 20. března jej mohl president podepsat. Směrnice pro platy veřejných zaměstnanců byly v něm upraveny tak, že byly do jisté míry tyto platy svou výší připoutány k indexu cen životních potřeb. Základem je index těchto cen za první pololetí 1928; oč klesl index druhého pololetí 1932 oproti této základně, o tolik procent měly být sníženy také platy a revidovány pak podle každého dalšího pololetního indexu. Zásadně však bylo stanoveno, že pokles platů nemá přesáhnout 15% i kdyby pokles indexu byl větší.

V neděli večer, 12. března, mluvil president v rozhlase. Pokusil se vyložit velmi populárně a věcně, jaká je bankovní situace a že vkladatelé nemají čeho se bát. Zároveň toho užil k vyličení škodlivosti a zbytečnosti hromadění zlata. Jeho projev měl nepochybně uklidňující účinek, jak bylo zřetelně vidět, když pak v pondělí se začalo s opětným otvíráním bank.

Konec prohibice.

13. března už má kongres další poselství, tentokrát velmi krátké. Doporučuje se kongresu, aby ihned změnil t. zv. Volstead Act a povolil výrobu i prodej lehkého piva i vína, pokud je to přípustné podle ústavy. Zároveň se žádá o stanovení přiměřených daní z těchto nápojů, aby federální pokladna měla nový příjem. Hned se rozdává v kongresu návrh zákona, povolujícího prodej i výrobu vína a piva, jejichž alkoholický obsah není přes 3.2% váhy, a určujícího daň 5 dolarů z barelu. 22. března už president tento zákon, jímž jaksí dodatečně se dostalo dosti učinění Wilsonovi, podpisoval. Když totiž za Wilsonova presidentství dostoupila agitace „temperenciářů“ takového stupně, že kongres se usnesl na prohibičním zákoně přísnějším, než byl samotný 18. dodatek k federální ústavě o prohibici, podal president Wilson, snad v předtuše těch neblahých zjevů, k nimž zbytečně ostrá prohibice ve Spojených státech povede, své veto proti tomu

a žádal, aby lehká piva a vína byla povolena. Ačkoli je téměř už zvyklostí, že proti presidentovu vetu, jehož se zásadně zřídka užívá, kongres nesáhne k svému právu usnést se proti presidentově vůli na zákoně ještě jednou kvalifikovanou většinou, čímž presidentovo veto pozbuje účinnosti, tenkrát se to přece jen stalo a Wilson nezabránil uzákonění nejostřejší prohibice v t. zv. Volsteadově zákonu. Roosevelt nyní toho dosáhl v několika málo dnech a dal tím zároveň podnět ke zdoluhavé, ale zatím už také provedené revisi prohibičního dodatku k federální ústavě. Ovšem jeho situace už byla podstatně jiná. I nejhorlivější prohibičníci viděli, že zlo, které příliš ostrý zákon způsobil, je horší než dobro, jež se jím zamýšlelo. Také ženské organizace, jejichž podíl na uzákonění prohibice nebyl nikterak malý, začínaly to nahlížet a proti novému presidentovi mohly těžko se dát do nějakého boje, když v jeho kabinetě po prvé v historii Unie zasedla jako člen vlády žena, Frances Perkins. A konečně, bylo možno vážně oponovat, když z povolení lehkého piva se očekával příjem asi 100 až 150 milionů dolarů ročně?

Takové byly začátky nové vlády v Bílém domě. Kongres zjistil, že takto už dávno žádný president neproháněl americké zákonodárce, ač celkem to ještě nic nebylo proti tomu, co na ně teprve čekalo. Roosevelt sám si to ani tak původně nepředstavoval. Doufal, že tak přibližně duben bude možno věnovat na podrobnou přípravu administrace na nové úkoly; bankovní krize však tento plán zhatila, a když už tedy byl kongres svolán k mimořádnému zasedání, rozhodl se president, že jej důkladně zásobí. Ani sám ovšem tehdy nepomyslel, že bude moci tento kongres poslat domů až 16. června.

Už tehdy však, v posledních dnech března, kdy kongres vyřídil první tři zákony, začala se šířit v Unii vlna stoupající důvěry. Parátnost a hybnost presidentova všude imponovaly. Když si tak dovedl poradit s prohibicí, nad kterou už velmi mnoho rozumných lidí zoufalo, bude si jistě umět poradit i s tím ostatním. To začínalo být přesvědčením veřejného mínění ve Spojených státech. Bankovní zákon ukázal, že se nebojí velmi těžkých problémů administrativních; zákon o úsporách byl dokladem, že se nezastavuje ani před zásahy nepopulárními, pokládá-li je za nutné.

literatura a umění

Jiří Černý:

Nadrealisté a spol.

Svatojosefský surrealism.

Na den svatého Josefa, v historické datum 19. března 1934, dostal „Ústřední Agitprop“ Komunistické strany československé historický dopis, podepsaný jedenácti jmenovanými a nepodepsaný jedním nejmenovaným zakladatelem „Skupiny surrealistů v Č. S. R.“ Tímto dopisem byla rázem zodpověděna dlouho nevyřešená otázka této strany, proč vlastně po půldruhém desetiletí její existence nemáme ještě v republice orthodoxně proletářského umění, proletářského malířství, divadla, filmu, proletářské literatury a poesie. Stalo se to proto, že komunistické umění až do uvedeného dne nebylo dosti surrealistickým. Nový směr surrealistů vyzkoušel svou připadnost pro světovou revoluci dokonce ještě před svým vznikem: dobyl prý „prvního úspěchu surrealismu v Č. S. R.“ tím, že „získal pro třídní boj proletariátu některé členy, kteří se posavad dívali indiferentně na marx-leninskou ideologii a revoluční aktivitu“.

Tito posud indiferentní a nyní nově získaní marx-leninští

ideologové se jmenují, jak z podpisů na vytištěném manifestu zjišťujeme: Bohuslav Brouk, Imre Forbath, Katy King a Josef Kunstadt. Hezká jména a patrně významná. A tato revoluční aktivita bude vypadat takhle:

„Již sama etymologie pojmu nadreality svědčí o tom, že se nepohybujeme ve sféře vědecké noetiky, kde je pro materialistu dána skutečnost nezávisle od našich smyslů, jakožto objektivní fenomen, jehož bytí je nezávislé na našem jednou přesnějším a jindy méně přesněm poznávání, že jde mnohem spíše o výraz tohoto procesu poznávání a nikoliv již poznávání všeobecného, poznávání prostřednictvím pojmů, nýbrž poznávání krajně subjektivního a přece poznávání, o výraz naprosto přesný, jenž bude s to dokázat, že toto krajně subjektivní poznávání se týká do všech subtilností nikoliv jen jedné hlavy, nýbrž všech hlav, schopných pojímat tento výraz, jako je člověk schopen pojímat obsah slova „la main“, jakmile si osvojil francouzskou řeč, že toto krajně subjektivní poznávání je poznáváním objektivním a že směřuje k poznávání skutečnosti, dané pro materialistu objektivně mimo smysly, jak se obráží v nás, k poznávání sebe sama — a už ne ve smyslu sokratovském, nýbrž daleko spíše ve smyslu freudismu, o poznávání naprosto konkrétní, o poznávání, jemuž bude realita prostředkem, zmagnetisovanou tyčinkou, již sama etymologie pojmu nadreality svědčí o tom, že jde o obnovení skutečnosti (poznání tak či onak všeobecně a správně), ve vývoje subjektu, determinovaného přibližně stejnými poměry ve smyslu nejvšeobecnějším i nejzvláštnějším. V předponě nad budeme tedy vidět onen vnímající subjekt, jenž má být rozluštěn realitou a jenž jí bude objevovat zvláštní emocionální cenu, nikoli dávati povšechnou definici — a zanechá nás lhostejným, jsme-li příliš vysoko či příliš nízko, toto nad budeme bez pobouření nazíratí podle potřeby jako pod, poněvadž nemínilo a nemíni označovati ten či onen stupeň v hierarchii povšechného poznávání reality, nýbrž poznávání zcela zvláštní, poznávání poznavatele.“

Kromě tohoto pochlebení svým prvním úspěchem a tohoto průzračně čirého a skutečně proletářsky uvědomělého estetického kreda, obsahuje dopis surrealistů komunistické straně jednu opatrnost a jeden švindl.

Ta opatrnost ujišťuje, že prý naši surrealisté si jsou vědomi solidarity, která zavazuje všechny ty, kdož se postavili na stranu třídního boje revolučního proletariátu. Proto prý jsou ochotni pardonovati všem passéistům, kteří by i nadále a po přečtení tohoto manifestu chtěli ještě psáti realistiky. Slibují, že budou způsobní a „nehodlají se stavěti zbytečně polemicky proti praxi těch spisovatelů, stojících na straně proletářské revoluce“, kteří „těží v ý r a z z p ů s o b e m k o n v e n č n í m“. Odhodlávají se tedy, že budou sami nadále těžiti výraz způsobem nekonvenčním, pro jistotu si však v následujícím manifestu těm konvenčníkům přece jen barvitě zanádvávají, těmto nikoli nadrealistům, kteří se najdou i na straně revolučního proletariátu, a to nadávkami velmi květnatými. Raelisté pracují prý „historickými fikcemi à la piš jak slyšíš“, častují nás „prázdnými pirožkami“, dělají „hroznou omáčku z ředkviček a mrkví“, zhotovují „architekturu pro potřeby zadnic“, představují „zaslepené stádo slamených ilusionistů“, přinášejí „kretenské dojímavosti všeho druhu“, nejsou než „zřodkonalující se fušeři v krasopisu“, a ještě leccos jiného. Těmto realistům, kteří se dali „odradit hřebenem slávy, jenž způsobil, že se surrealistům vztyčily na hlavě vlasy“, slibují tedy nadrealisté svatý pokoj, alespoň pokud stojí na straně proletářské revoluce. To je málo bojovnosti na mladou skupinu, třebaže se její činnost prozatím omezila jen na čtyřstránkový manifest kvartového formátu, tištěný na žlutém papíře.

S tím švindlem je to podobné.

Malý nadrealista si představuje Rusko.

Naši nadrealisté se totiž nesmějí pustiti do svých letů nad skutečností bez dostatečného politického kmotrovství, nesmějí se oddati svému pěstování „lásky bez chloupků na těle a koupané každodenně v modřidle očí jednoho či v suchém

písku Sahary těch ostatních“ bez asistence Marxova plnovousu a Stalinových knírů. Taková eskamotáž dá hodně práce, podaří se jim však přitáhnouti Stalina v pravém slova smyslu za vousy: neostýchají se při tom hodného podvodu. Přicházejí k Ústřednímu agitpropu Komunistické strany čs.: „dovolávající se Stalinovy řeči na XVII. sjezdu VKS (b), kde se postavil ve jménu marx-leninismu proti egalitářským tendencím „levých tupohlavců“.“ Nám může být naprosto lhostejno při posouzení surrealistické metody a hodnocení jejího významu pro skutečné umění přítomnosti, zastával-li se Stalin na mezinárodním sjezdu v Moskvě roku 1933 surrealismu, či měl-li snad na mysli něco jiného. Pro partajní posuzování však předpisuje podobné odvolání bezpodmínečně stoj spatný a vzdejte čest. A to s takovým respektem, že v uleknutí si Ústřední agitprop ani nepovšimne, že Stalin měl v době loňského sjezdu jiné starosti než upravovat příchod Karla Teige a spol. s jejich novým hnutím do české literatury.

Boj proti „egalitářům“, proti fanatikům rovnosti a schematicování v Rusku byl otázkou hospodářskou, týkal se nutnosti odstupňování mezd, představoval veliké vyrovnání se sedláky, ústupek před nimi tím, že bylo legalisováno vlastnictví k malé půdě, Stalinova řeč žádala individuální odpovědnost dělníků, místo paušálnosti a šablonovitosti práce. Stalina však nikdy ani nenapadlo, aby hájil „nezávislost experimentálních metod“ uměleckých ve smyslu surrealismu, jak si dala komunistická strana od našich surrealistů prostoduše nakukati. Domnívají-li se naši surrealisté doopravdy, že jednájí v intencích Moskvy, radují-li se, že jim „n e b y l o n a š t ě s t í s o u z e n o u n i k n o u t i p o d k o v ě s u r r e a l i s t i c k é r e v o l u c e“, pak mají o umělecké teorii Sovětského svazu velice náměsíčné představy, pak čtou velice málo a velice špatně rusky a jejich zástupce se na letošním literárním kongresu moskevském dožije zatraceného překvapení, domluví-li se ovšem s tovaryši. Kdyby soudruzi surrealisté Jindřich Štyrský a Toyenová vystavili své bezpředmětné snové a podvědomé nebo nadreální malby, jak se tak o nich říká, tu by byli překvapeni tím, že sklidili největší řehot u obecnstva a největší výprask u kritiky, jaký se jim kdy podařilo skliditi. Ruské umění je absolutně předmětné, věcné, abstrakce je naprosto dána do klatby, a dokonce v malířství je legalisován nejpřírodnější malůvkářský kých. V kursu jsou obrazy, vyrábějící malé sovětské hrdiny, oslavující neznámého dělníka u jeho stroje. Došlo-li k rozbití nejpustší šablony „agitpropistického“ umění, které se tak dotěrně roztahovalo, neznamená to, že v Rusku bylo súčtováno s realismem.

Egalitáři a agitpropisté soustředění v RAPu, revolučním sdružení proletářských spisovatelů bez inspirace, kteří hlásali, že umění už není umění jenom agitací a propagandou, kteří vyráběli tak zvanou literaturu „traktorovou“, byli rázem odstraněni, prý po intervenci Gorkého u Stalina, radikálním výnosem centrální komise. Ale tím se snad neotevřela v Rusku kariéra adoptivním otcům všelijakých abstraktních směrů, jakým je i Karel Teige, duchovní tvůrce našeho komunistického surrealismu. Tím se umožnil v Rusku jen rozvoj „červeného realismu“ čili „m a r x i s t i c k é h o r e a l i s m u“, velice krotkého a snadno srozumitelného a nadál docela stranicky programního umění, jež líčí obrázky se současného života, přináší na něj pohledy optimisticky naladěné, ukazuje, že je teď na zemi všechno krásné a pěstuje populární happy-endy. Na rozdíl od buržoasního happy-endu, jenž je prý prohláný proto, že buržoasie je na sestupu svého vývoje, je uvědomělý proletářský happy-end pouze visí nedařlé budoucnosti, poněvadž proletářská linie je na vzestupu. Naprosto nekompromisně zastávaným měřítkem zůstává v Rusku požadavek srozumitelnosti a davové přístupnosti

každého umění. Přední literární teoretikové požadují od umění z o b r a z o v á n í s k u t e č n o s t i, její záměrné popisování a kritisoání, požadují socialistický realism, spojení literatury s aktuálními otázkami politickými, pozorné a hluboké studium konkrétní skutečnosti, kritické navazování na literární dědictví minulosti, studium zkušenosti při budování socialismu“. Srovnejme si s tím, co požadují od umění naši surrealisté:

„Pro nás pozbývá realismus ceny a nejen tak zvaný překonaný realismus naturalistický, nýbrž, a tím spíše, všechny realismy zušlechtěné, ať stylem či vybroušenými pozorovacími schopnostmi, jak je tomu na př. u Jamesa Joyce či Marcela Prousta, neboť náš výraz nebude vyplývat, jak je tomu u výrazu ježž používá realismus, ze snahy definovat jevovou skutečnost a její situace ve společenském procesu, podávat její obraz či analýsu, z tohoto stanoviska nás bude zajímat svět všech tří říší i s člověkem, tolikrát analysovaným realismem ve smyslu surrealistických objektů. — Psychologické experimenty se surrealistickými objekty se nám zdají býti mnohem účelnější než „écriture automatique“ atd.

Jsou-li objekty právě pro svou nepersonelnost jedinečnými nositeli bezděčné lidské paměti, nerozeznáváme-li jejich skutečnou podobu od jejich podoby fantomatické, podobají-li se těm ženám, které jsme letmo zahlédli a jež na nás vyloučí lásku, kterou odeprme milovaným bytostem, pochopíme, proč surrealistický výraz, na rozdíl od realistického, jež definuje tautologicky stůl stolem a homéricky osla koněm, je tak samočinné a přes všechny námitky pozitivistů a tupohlavců tolik blízký tomu, co se zve všeobecně alchymii, proč surrealisty vyjádří ulici neobyčejnou historií, neobyčejnou historií plotem, v němž chybí kůl, proč krejčovský manekým s jedním ramenem oděným vatelinem a druhým naprosto chybějícím, sehraá prudší scénu v milostné tragedii, než herec, ježž vyčerpá v klasickém verši všechny důvody svého jednání.“

Je-li tohleto umělecké kredo našeho komunismu, hraje-li empirická skutečnost sociální, politická, hospodářská, lisky organizační ve tvorbě reprezentujících komunistických básníků jen roli zavrženou, pak nemůžeme než konstatovat, že komunism přestal býti u nás konkrétní hodnotou už i ve snech básníků a že se komunistická literatura, v bázi před prozrazením tohoto faktu, zbáběle utíká do nekontrolovatelná „do alchymistické kuchyně, kde se vaří Velká hysterie“, kde se „vytrhují tajná žahadla Strašidla“, jak říká jejich mluvčí Vít Nezval.

Milé páže, jsme zvyklí na blamáže.

To je jediný důvod, proč máme za vhodné zabývat se tímto malým faktem našeho literárně kavárenského mikrokosmu, závratnou událostí rozhozeného nového letáku a novým manifestem, sensací jednoho krátkého proklamačního večera v Mánesu a spolkářskými triky vylučování všech protivných řečníků při jedné „debatní“ (podle toho, že debata nebyla připuštěna) schůzi v městské knihovně. Komunism, kolektivní literární m o d a jedné naší generace po válce, se svým programem politického a propagačního umění ve smyslu třídního boje, tento komunism se vykouril a jako poslední spěchají od něho Vítězslav Nezval, Konstantin Biebel, Jindřich Honzl, Jaroslav Ježek, Vincenc Malšovský, Jindřich Štyrský a Toyen, s koketním gestem srdečného pozdravu Ústřednímu Agitpropu Komunistické strany čs.

Ani to by nebyl fakt, ježž by stál za zaznamenání, kdyby se byl tenhle Ú s t ř e d n í a g i t p r o p nestal zábavným objektem ještě jedné komedie, ani ne tak malé skupiny surrealistů, jako malého muže v pozadí. Komunistická strana si namlouvá, že je disciplinovaná. Zejména zahájiti novou linii stranického umění je věcí, pro niž si strana vyhražuje rozhodovací práve teprve po dobrém uvážení, a po předchozím svolení. Nuže, na sv. Josefa 1934 se této straně zase jednou stalo, že sama nerozhodovala ani neuvažovala, nýbrž že byla prostě srdečným přípisem postaven před hotový fakt. Sku-

pina surrealistů opustila dosavadní linii stranického umění a pustila se do výletu nad realitu a pryč od agitačně propagačního umění politického prostým usnesením v kavárně Mánes. Můžete to nazvat vzpourou, chcete-li; žádný z podpisujících členů strany nesměl surrealistický manifest podepsat beze svolení strany. Žádný se však manifest podepsat nebál, protože dobře věděl, že strana je prostě bezmocna. Marx-leninisté se škrábali bezradně za ušima: co udělat? Vyloučit Víta Nezvala a spol. ze strany? Ale Vít Nezval je prvním designovaným delegátem, ježž má reprezentovat komunistické umění Československa na sjezdu proletářských spisovatelů v Rusku, letos, koncem června. Vyloučit jej nyní, to by byla ostuda, na niž ani na ostudy nejbvyklejší členové karlínského agitpropu neměli valné chuti. Co jim tedy zbylo jiného, než přivřít oči? Co bylo možno jiného, než být zticha, a doufat, že se to neprozradí? Redakce komunistických „Haló-Novin“ udělila tedy dne 13. května Vítu Nezvalovi jen v diskretní formě třídní důtku:

„Očekávalo se, že surrealisté při svém prvním vystoupení zdůrazní především také nutnost solidarity, která zavazuje všechny, kteří stojí na straně revolučního proletariátu. To se však nestalo. Naopak. Nezval ve svém referátě vystoupil ostře proti těm, kteří by surrealistům chtěli komandovat, kteří by jim chtěli ukládat „n í z k é p r á c e“, rýmování thesů atd. Není nám známo, kam Nezval adresoval tyto invektivy. Za to je nám známo, že ani jediný z odpovědných pracovníků v revolučním hnutí nepředepisoval Nezvalovi, aniž komu jinému ze surrealistů, jaké verše má psát atd. Vítězslav Nezval, o jehož dobré vůli nepochybujeme, dopustil se v pátek něčeho, co se objektivně rovná útoku na frontu, k níž se sám hlásí. Je třeba připomenout surrealistům solidaritu, jejíž nutnost ve svém manifestu zdůraznili. Budeme mít jistě ještě příležitost sledovat další jejich činnost. Budeme ji sledovat se sympatiemi, které máme pro všechny bojovníky revoluční fronty, při čemž se ovšem nevzdáváme práva kritikovat je zejména pro každý čin, který je s to tuto frontu oslabit.“

Máme špatný sluch, neslyšíme-li z těchto způsobných vět, že komunistický pan učitel říká méně, nežli by chtěl.

K čemu bylo toho všeho zapotřebí? Mělo snad prospěti založení nové skupiny Vítu Nezvalovi? Sotva kdo se bude domnívat, že Nezval by měl zapotřebí pomáhat své dobré pověsti lyrika tak špatně psaným teoretickým kredem, sotva kdo bude mít za přirozené, že by Nezval současně pravou rukou psal pro Městské divadlo ševalereskní a zvučné drama o třech mušketýrech, v němž se vyčerpávají v klasickém verši všechny důvody všeho jednání — a že by současně psal levou rukou manifest, v němž se „směje herci milostné tragedie, ježž vyčerpá v klasickém verši všechny důvody svého jednání“. Nezval je příliš nepořádný na spolkaře, příliš rozmarný na dobrého straníka, příliš vrtkavý na hlasatele teoretického programu. Zakládá-li se někde nový spolek, nedívej se po jménech reprezentujících členů. Hledej někde v pozadí generálního tajemníka, který žije z toho být generálním tajemníkem. Jak se jmenuje tento tajemník, to říkají surrealisté dokonce slavnostní formou v desátém bodu svého kreda, v němž proklamují svůj „nejvřelejší vztah“ k muži „oddanému myšlence surrealismu“ Karlu Teigemu.

Tenhle profesionální specialista pro úlohu muže v pozadí si zaslouží jednu pozornosti, jaká se věnuje obyčejně jen mužům v popředí.

P á n s d ý m č i č k o u.

Karel Teige je nenápadný muž, ježž si založil kariéru na své nenápadnosti. Není snad jediného druhu umění, který by nebyl zkoušel: pro tohle pole působení však prostě nemá založení, to se nedá nutit. Docela právem tají dnes pečlivě své o b r a z y, které patří do období jeho malířství. Zkusil

to také s divadlem: na jednom z prvních představení Frejkova „Osvobozeného divadla“ stál v Aristofanových „Zenách o Thesmoforiích“ v divadelku na Slupi na vysokém praktikáblu, a odříkával s velkou trémou verše, jež si pro nedostatek namemorování napsal na list papíru. Měl při tom na sobě kostým malého baby; na scéně to také nešlo, ale tu roli dítěte si ponechal. Sedal mnoho za kavárenskými stolky, cumlaje dýmku a mrkaje očkama, jsa při tom uctívost sama. I leckoho ze starších kritiků chytil na lep této své oddané pozornosti naslouchací: říkalo se o něm, že je schopný mladík. Byl to také snaživý mladík, čilý a zvědavý. Zkoušel to několikrát v životě s psaním, ale šlo to těžce: lepí k sobě věty s podivuhodnou těžkopádností a trpí stejně špatným ovládním češtiny jako neschopností jasně se vyjádřit. S psaním dopisů měl daleko lepší výsledky: jeho dopisy snad nebudou jednou tištěny v národních antologiích, byly však vždycky zdvořilé a dovedly adresátům zalichotit právě na tom místě, na němž bylo zapotřebí.

Snad by jeho zvědavost z něho byla udělala jednou informovaného diletanty, kdyby jeho osobní ambice ho nebyly věčně odváděly k pouhému zakládání spolků nových a novějších. Snad by byl složil i doktorát a se svou obratností ke snášení cizích myšlenek a skládání citátů napsal i některou zásluhou kompilaci. Ale jeho osobní potěšení býti organisátorem bylo vždycky příliš silnou vášní, a radost seděti v čele stolu jako ten, jenž toho dovede nejvíce vyslechnout a nakonec si zaříditi své, tato radost ho odvedla od jakékoli odbornosti k pouhému literárnímu příštipkaření. Po svých nezdařených počátcích malířských rychle postihl, že může daleko spíše, než jako umělec tvůrčí, vyniknouti jako aranžér. Poznal z německých knížek, že se dají aranžovati fotografie ve fotomontáž, a písmena na obálkách a titulních listech v tak zvanou grafickou úpravu. K tomu není třeba mnoha nadání, a poskytuje to hravé uspokojení. Tohle aranžování mu pomohlo roku 1922 náhle k vyniknutí, jež bylo přesvědčující, třebaže technika se nebude mnohým zdáti bezvadná. Umělecká Beseda měla tehdy v úmyslu vydati kalendář a pozvala si ho, aby jej upravil. Upravil jej tak, že v něm umístil především práce své a svých věrných druhů kolem stolu, že členy spolku poslal do zadních částí publikace, a tak jaksi mimochodem dobyl Umělecké besedy. Ukázal tu už svůj důležitý smysl pro teamwork: chceme-li míti bezpečný úspěch, je vždycky třeba pracovati za zástěnou skupiny, je třeba umět neříkat nahlas své ambice, je třeba najít si nějaký kolektiv, nějaký skupinový nebo, jak se naučil říkat, „generační“ zájem. Protože Marinetti tehdy mnoho mluvil o „avantgardě“, osvojil si náš mladý muž licenci k provozování článku avantgardy v našich zemích. Získal tím závidění hodnou pozici: od toho okamžiku bylo všechno, do čehokoli se pustil, zárukou stoprocentní modernosti, a co je novější, to má zkrátka spíše pravdu, bez debaty.

První z jeho zálib byla záliba organizační. Založil tedy s několika mladými lidmi organizaci s bizarním jménem Devět sil: na trvání této organizace, stejně jako na všech příštích, jichž se účastnil, měl především zájem on sám. Když všichni ostatní členové časem odpadli, zůstal spolek nakonec vždycky. Ti ostatní bývali buď básníci, jako Seifert, romanopisci, jako Vančura, herci, jako Voskovec, básníci, jako později přistoupiví Nezval, režiséri, jako Honzl, nebo stejně bezvýznamní organisující úředníci, jako Černík: všichni však časem odešli za svým vlastním povoláním. Jen Teige jiného povolání neměl a žil právě jen ze své organizace a pokud tato organizace trvala. Jakmile zmizela, nebyl také on ničím. Pokud však existovala, tu dovedl po ní svězti svou svobodu a udržovati ji uprostřed,

dovedl si její pomocí hráti na osobní styky. Zajel si občas do Paříže, poohlédl se po nových časopisech, co se kde děje nového a kdo to dělá. Poznával lidi, představoval se jim jako avantgardní kulturní reprezentant své země, získával licenční práva k exploatování jejich nápadů v ČSR. Vozil k nám francouzské rozumy pokud možno i s gallicismy ve svých článcích. Přijíždějící cizince, ať se jmenovali Corbusier nebo Ozenfant, zabavoval, tlumočil, uváděl. Nazýval se objevovatelem. A dařilo se, že s jejich díla se sneslo trochu zásluh i na jeho osobu snaživého mladíka.

O b ě á n k u, c o t e d ě ?

Při jednom ze svých pařížských výletů se dověděl od několika francouzských básníků, že chystají pro podzim manifestaci nadrealistického umění. Informoval se o mechanismu podobného podniku a pospíšil si předejít je: vyhlásil ještě na jaře toho roku v Praze tak zvaný poetismus, a předešel Aragona i Bretona skoro o půl roku. Proklamoval tento poetismus, na jehož objev byl velice pyšný, za nic menšího, než za světový názor, jenž nahradí filosofii. Z té doby se datuje jeho přátelství s Vitem Nezvalem. Měli oba skutečně cosi společného: Teige se svou studenou vypočítavostí i Nezval se svou entusiastickou bodrostí byli oba krajně ctižádostiví, nepřekáželi si však, poněvadž se ctižádost každého uplatňovala na jiném poli.

Vynález poetismu jim oběma jenom prospěl. Psával totiž tehdy jeden básník, Jiří Wolker, s nímž se v pražském kavárenském mikrokosmu také stýkali, z něhož však cítili jasně, že je předně nemá rád, a za druhé, že je nebezpečný jejich exklusivnímu postavení v čele. Wolker neměl onu obratnou elasticitu charakteru pražských literárních politiků, byl provinciál, uvědomělý Moravan, byl důkladný a nesmírně si vědomý odpovědnosti v celé tvorbě. Wolker byl věřící komunista a měl nechuť ke kavárenským spolkařským kariérám. Jeho poetismus byl vhodnou zbraní k odstranění čistě proletářského a sociálního rázu poesie, jak ji založil Wolker. Proletářská nota v naší literatuře skutečně se smrtí Wolkerovou a vyhlášením poetismu také končí. Psát básně o topičích a těhotných proletářkách bylo rázem demodé, a do kursu módnosti přišli klauni, ohňostroje a růžové zahrady. Primát byl tedy udržen.

Karel Teige byl blízko samého vrcholu svých tužeb: byl populární, stával se také společenskou věcí, ankety se ho začínaly ptáti na mínění. Protože věděl, že na poli normálního soutěžení stylistickými prostředky tradice by nemohl s místa, specialisoval se na „avantgardnost“ ve všem a všudy. Získal Studentské knihkupectví k vydání Nezvalovy knihy „Pantomima“, pro niž vymyslel jednu z nejnesmyslnějších grafických úprav. Byla to pustá libovůle, tohle střídání nejrůznějších typů, co jich měla tiskárna Politiky, ale bylo to tak mondénní. Tak mondénní byla také tanečnice z přední pražské společnosti Milča Mayerová, jež jednu z básní této knihy zatančila. Byla to „Abeceda“. A tato konexe pomohla Teigemu i ke spolupráci a nejvyšší tradicím nakladatelstvím Ottovým, jež po této knize vydalo v jeho úpravě také další Nezvalovu knihu „Nápisy na hroby“. Poetismus se počal rozšiřovati o importovaný simultaneismus, docela nesprávně pochopený, vzniklo několik vizuálních básní, módním předmětem zájmu začínal také býti film, také music-hall, také cirkus. Nebylo pro to domácího materiálu, takže zůstalo při importovaných názorech, jež Teige, literárně jen nejvyšší skrovně plodný, několikrát přetiskoval ve formě essayí, až konečně shrnul svých šest článků do dvou tenkých knížek o „Světě, který se směje“.

(Dokončení.)

Život a instituce

Dočkáme se reformy veřejné správy?

Máme důvod k pochybnostem.

Na kolbišti reformy veřejné správy panuje zase delší dobu klid. Vypadá to skoro, jako kdyby celá záležitost měla být jako nepříjemný akt založena ke spisům. Na občasné urgující poznámky z řad širší veřejnosti se odpovídá z příslušných míst jen mručením. Finanční správa na příklad, která má v tomto směru jistě nejvíce másla na hlavě, reagovala na nedávný věcný podnět k debatě o reformě, jíž je zvláště v tomto resortu již naléhavě zapotřebí, pouze tím, že uložila úřadům, aby každý takový projev ihned uvedly na pravou míru za případného použití tiskového zákona. Nepřipouští-li se kritika dosavadního stavu, který se i oficiálně uznává za neuspokojující (byla přece zřízena komise pro reformu veřejné správy), a není-li dovoleno poukazovat na bolavá místa ani s nejlepším úmyslem, t. j. k docílení nápravy, zdá se být odůvodněna pochybnost o tom, je-li tu vůbec dobrá vůle k provádění jakýchkoliv reforem.

Položili jsme v čelo těchto řádků otázku, na niž si netroufáme odpovědět kladně. Vidíme-li totiž trochu do věci a víme-li, co je hlavní překážkou na cestě k účinné reformě a co by tudíž bylo nutno napřed překonati, musíme být pesimisty. Máme totiž za to, že k vyléčení těžké nemoci naší administrativy bude třeba energického zákroku operativního a že nepostačí pomalé léčení bez bolesti.

Diagnosa.

Abychom měli možnost volby správného léčebného prostředku, musíme ovšem napřed znáti podstatu choroby a její kořeny. Hlasité skřípání ozývá se ze soukolí správního aparátu hlavně proto, že na nemoderní, starý stroj se kladou stále vyšší požadavky, jež s sebou přinášejí rychle se měnící a komplikující hospodářský a společenský řád a s touto změnou vzrůstající počet úkolů státu, aniž se duch veřejné správy těmto změněným podmínkám přizpůsobuje. Přes sto let stará Stephensonova lokomotiva byla zapražena do moderního expresního rychlovlaku a vyžaduje se na ní výkon 120 km za hodinu. Není pak divu, že to neklape.

Dělba práce španělskou vesnicí.

První bolavou stránkou je rozdělení příslušnosti. Bylo již nesčetněkrát poukazováno na přílišné soustředění kompetence u ústředních ústavů. Není sporu o tom, že se tím jednak v mnohých případech zbytečně prodlužuje vyřízení, jednak zatěžuje správní aparát, jak u nižších a vyšších instancí, tak i u všech meziinstancí, jimiž taková věc, je-li vyřizována služební cestou, musí proběhnout. Větší decentralisace odpovědnosti by tu jistě byla na místě, zvláště uvážíme-li, s jakými skutečně malichernými, ba přímo nicotnými případy se první i druhé instance často musí obracet na příslušné ministerstvo. Souvisí to ovšem s celkovou otázkou rozdělení odpovědnosti ve státní správě, jejíž správné rozřešení je základním předpokladem všech reforem státní správy směrem k lepšímu využití všech pracovních sil i k urychlení chodu celého řízení. Není

to však jen otázka čistě právní, legislativní, neboť máme již dnes řadu nových předpisů, které kompetenci přesně vymezují a dávají podřízeným úřadům dosti rozsáhlou rozhodovací pravomoc, byť ještě nikoliv v míře odpovídající plně požadavkům doby. Ale i tu vidíme, že nadřízené úřady neustále vsahují do pravomoci podřízených úřadů, odůvodňují svůj postup často nedostatečnou způsobilostí nižších úřadů k správnému vyřizování závažnějších případů. A mívají bohužel někdy i pravdu. Podřízené úřady je dosti často k tomuto postupu samy donucují, netroufajíce si rozhodnouti žádný trochu složitější případ samostatně, byť k tomu měly podle zákona právo. Je to známý typ kunktátorů, kteří se bojí každého trochu smělejšího rozhodnutí a zejména odpovědnosti za ně a žádají každou chvíli o pokyn nadřízeného úřadu, jak v tom kterém případě mají postupovati. Podřízené úřednictvo, v to čítaje i dorost vedoucích nejvyšších úřednických kategorií, je totiž chybou výchovou vedeno k nesamostatnosti úsudku i rozhodování a soustavně se v něm ubíjí smysl pro odpovědnost.

Každý chce být v Praze.

Vyšším instancím se pak zasahování do pravomoci nižších úřadů lehce odůvodňuje poukazem na tuto neschopnost, ačkoliv jsme přesvědčeni, že by ústřední úřady na svém postupu ničeho neměnily, i kdyby neměly tuto záminku. Omezením agendy ústředních úřadů, které se nacházejí hlavně v Praze, ve prospěch nižších úřadů, stala by se tu část úřednictva zbytečnou a musela by zaměnit své působení v hlavním městě za nenáviděný venkov. A jelikož podle dosavadní praxe právě tito činitelé rozhodují o možné nápravě v této věci, nemáme příliš nadějí, že tu nastane radikálnější obrat k lepšímu.

Cop a brk ve století radia.

Další důležitou stránkou je reforma pracovních metod ve státní správě. Tady se nepokročilo již řadu desítekletí vůbec kupředu. Dnešní způsob vyřizování neliší se až na zavedení psacích strojů příliš od pracovního postupu v minulém století. V různých latinských kancelářsko-technických výrazech nacházíme reminiscence i na století předminulé. Ústřední úřady vydaly sice nedávno nové pokyny pro zrychlení a zjednodušení úřední agendy, doporučily hojnější vyřizování čistopisem bez konceptu nebo s průpisem (hlavně ovšem z důvodů úsporných), častější užívání telefonu, ústní vyřizování místo písemného, jde-li o styk s oddělenými téhož úřadu nebo s jinými úřady, které jsou v téže budově nebo v tomtéž místě, ale o tom, že nejde o žádné radikální novoty, svědčí okolnost, že se na konci dotyčného výnosu poukazuje na obdobné pokyny, jež v tom směru vydalo bývalé ministerstvo v roce 1907! Potom není ovšem nic divného, jestliže v úřadování zůstává vše při starém, nehledě k tomu, že jde většinou o věci volné úvahy, které se nedají striktně nařídit se všeobecnou platností bez ohledu na jednotlivé případy. Zasloužili přednostové, kteří o těchto věcech rozhodují, nebudou se přece na stará kolena pouštět do experimentů a měnit pracovní metody, na něž si zvykli po desítekletí, a opouštět vyšlapané koleje, v nichž jedině dovedou choditi. Hledání nových cest by jim způsobilo přílišné vybočení z klidu a pohodlí, což vzhledem k blížícímu se od-

chodu do pense přece nemají zapotřebí. „Ať si reformují mladí,“ řeknou — a nepustí je k tomu. Nedovolí jim to, poněvadž jen oni mají odpovědnost, kterou mladým nemohou svěřiti, ježto tito právě mají různé podivné reformistické nápady.

K o ř e n z l a.

Přicházíme tím na psychologicko-výchovnou stránku věci, která bývá obyčejně přezírána, ač je podle našeho názoru závažnější než technicko-právní problém reformy. Sebe lépe míněný výtvar zákonodárce mine se účinkem, není-li v praxi prováděn v zamýšleném duchu. Tu se právě dotýkáme nejbolestivějšího bodu věci, který vyžaduje radikálního léčivého zásahu.

Duch starého Rakouska stále ještě žije a není mnoho naděje, že brzy nebo vůbec kdy zemře, poněvadž mladé úřednictvo se systematicky vychovává v tomtéž duchu a každý odchýlný způsob nazírání se důsledně a v zárodku potlačuje. Výchovných prostředků k tomu poskytuje bezcenné kvalifikační řízení a donášečský a šplhounský režim dost a dost. Výsledek po několikaletém marném boji může býti jen jeden. Mladé úřednictvo se buď znechucuje nebo přizpůsobuje, aby ve stáří převzalo hřivnu odpovědnosti po svých předchůdcích a odevzdalo ji zase nezkrácenou, t. j. nezměněnou svým nástupcům.

K u l t u r a j e n a i n d e x u.

V podrobnostech vypadá výchova mladého úředníka asi takto. Je ponechán hned s počátku na pospas mrzutému přednostovi, jež trápí kloubový revmatismus a který čeká na poslední zvýšení platu, aby odešel do pense. Tento pokládá za svůj hlavní výchovný úkol, aby ze svého mladého svěřence vykořenil všechny rebelantské názory, k nimž patří především všechny zájem o věci mimoúřední, zejména veřejnou činnost, další vzdělávání se vědeckou prací, snahu býti člověkem kulturním atd., krátce zájem o život vůbec, pokud se odehrává mimo úřední budovu. Snaží se v něm vychovati lásku k úřadu, která je jakýmsi podivným výplodem byrokratické duše, nejsouc nikterak odvozena z nějaké lásky ke státu nebo k národu a je ve své podstatě vlastně pouhým zvukem bez hlubší funkce. Snaží se vtěsnati mladého, vláčného, ač někdy trochu vybočujícího ducha do svého osvědčeného způsobu myšlení, omezeného na akta a opovrhujícího všeobecným vzděláním a postrádajícího vyššího rozhledu a neschopného tudíž k převzetí větší odpovědnosti.

R o z d ě l í m e - l i s i o d p o v ě d n o s t, m á m e j í k a ŝ d ý m ě n ě.

Úřednický dorost není vůbec vychováván k samostatnosti. Zásada ústřední aprobače nepřipustí mladého úředníka k svéodpovědné práci a učí jej hned s počátku spoléhati se na ostatní činitele, jichž podpisy zdobí často ve velkém počtu koncept každého rozhodnutí. Skutečnost, že každý akt musí býti podepsán postupně koncipentem, jemu bezprostředně nadřízeným úředníkem, pak referentem, případně decernentem a konečně teprve přednostou úřadu, má totiž za následek nejen zdržení vyřízení každého aktu (u každého podepisujícího činitele leží nějakou třeba sebe kratší dobu na stole, musí býti zřízenci přenášen, zapisován do seznamu spisů přidělených tomu kterému úředníku a zase vynášen), ale i psychologický účinek rozdělené

odpovědnosti, což vyhovuje zvláště oněm pohodlným úzkostlivcům, kteří mají strach jako přednostové podepsati sami rozhodnutí, kdežto pohled na řádku podpisů spoluodpovědných lidí jim jejich odpovědný úkol ulehčuje. Nejdůležitější práce (vypracování) při tomto způsobu spočívá na činiteli nejpodřízenějším a nejméně odpovědném.

P a n v r c h n í r a d a V o m á č k a a T a y l o r.

Proč by práce nemohla býti rozdělena účelně mezi jednotlivé úředníky, kteří by pracovali pod vlastní odpovědností, při čemž by přednostům náležela pouze práce skutečně vedoucí a řídicí, t. j. rozdělování práce přiděleným úředníkům podle jejich schopností, stanovení zásad a směrnic pro posuzování jednotlivých odborných případů, případně i rozhodování nejzávažnějších případů? K tomu nemůže dojíti, protože by to donutilo dosluhující pány k jiné práci než k připojování pouhého podpisu k řadě podpisů již na spise se nalézajících, totiž k skutečnému systematickému a odpovědnému řízení úřadu, k činnosti, kde by museli osvědčovati své schopnosti organizační a vůdčí, jichž ovšem většinou postrádají.

A k t s e m u s í n e c h a t u l e ŝ e t, m l a d ý ú ř e d n í k z e s t á r n o u t.

Muselo by se svěřiti více samostatnosti mladým, což by bylo v odporu s dosud všeobecně uznávanou zásadou, že mladý úředník je a priori neschopný. Ke skutečným schopnostem se totiž málokdy přihlíží, nejsou-li spojeny s patřičnou délkou služební doby. Při sestavování kvalifikací vládne na příklad dodnes známá zásada hlouposti mladých úředníků. Mladý úředník nedostane lepší kvalifikaci než dobrou, nejvýš velmi dobrou, prostě proto, že je mladý, kdežto starší páni mají kvalifikaci výtečnou jen z toho titulu, že jsou starší.

Chybná správní politika, která je ve všech směrech nepříznivá mladým, má pak ovšem zhooubné následky na výchovu úřednického dorostu vůbec, neboť dusí přirozený elán mládí, uměle tlumí veškeru iniciativu mladých, zabraňuje přínosu nových myšlenek do státní správy a odnímá konečně mladému úřednictvu chuť k práci. Skutečnost, že mladý úředník má dnes po osmi služebních letech menší plat, než měl, když službu nastupoval, ovšem ke zvýšení chuti k práci nepřispívá. Dnešní stav systemisace je též příznivý pouze úředníkům starým, kdežto mladé čeká vzhledem k jich počtu naděje, že se do vyšších hodností vůbec nedostanou. Není pak ani divu, když si znechucený mladý úředník položí otázku, má-li za těchto okolností vůbec významu, aby se pachtil více než nezbytně musí a když po několika marných pokusech o zlepšení pracovního výkonu se zřekne všech ambicí a spokojí se také pohodlným kráčením po vyšlapané cestě.

K o z e l z a h r a d n í k e m.

Odkud má přijíti náprava těchto poměrů? Od komise pro reformu státní správy? — Sotva. V té sedí jako odborníci totiž právě nejvyšší úředníci, kteří náležejí k té starší úřednické generaci, v jejímž zájmu radikální změna nynějšího způsobu úřadování jistě není, a která vlastně je za nynější stav věci odpovědná. Náprava je možná jen otevřením oken v zatuchlém prostředí kancelářů, zavedením nového ducha do zastaralé byrokratické tradice. To ovšem není úkolem

pro staré, kteří nechtějí a nemohou, nýbrž pro mladé. Radikální reformu nevyhovujícího správního aparátu lze uskutečnit jen uplatněním mladých, nezatižených dosud zkosnatělým způsobem myšlení starých. Připusťte mladé k odpovědnosti! Reformu neuskuteční dosluhující sekční šéf, který přirozeně na věci nemůže mít tak životní zájem jako člověk mladší, člověk v největším pracovním rozpětí, který nadto bude výsledků své práce ještě léta ve své službě užívat. Větší uplatnění mladých ovšem předpokládá pečlivý výběr. Ne každý mladý je schopný, schopnější než starý. Upadli bychom do opačné chyby, kdybychom chtěli staré úředníky šmahem odsuzovati a nahrazovati mladými, jen z toho titulu, že tito jsou mladí. V průměru však lze říci, že mladší úředník na vedoucím místě znamená pro výkon služby a zvláště pro zmodernisování celé organizace služby více než úředník vyčerpaný a zpozdilý třicetiletým seděním v kanceláři, zvláště náleží-li tento k výše popsanému druhu starých byrokratů, kteří postrádají nejen vyššího rozhledu, ale i životních znalostí a zájmů o společenském dění.

Nebezpečí v prodlení.

Změna se ovšem musí státi rázným zákrokem, nikoliv povlovně, poněnáhlým pensionováním dosluhujících úředníků, neboť, jak již řečeno, vládnoucí duch byrokratismu jeví značnou schopnost podrobiti si rychle i mladé. Známe nejednoho úředníka třicetiletého, který se myšlením a pracovním systémem v ničem již neliší od úředníka šedesátiletého, jenž nastupoval službu ještě v minulém století a ustrnul na vědomostech a názorech na úřadování, jež si osvojil v prvním roce své služby.

Problém reformy státní správy je problémem mladých ve státní správě. Je otázkou demokratisace státní správy, neboť nikam nepronikly zásady demokratisace tak nedostačující mírou jako do veřejné správy. Obecně uznávanou předností fašistických diktatur v Itálii a v Německu je rozumné připouštění mladých sil k práci a k odpovědnosti. Proč by to neměla dovést též demokracie, zvláště když je to v nejkrásnější shodě s jejími zásadami? Otázka demokratisace veřejné správy (dosud máme správu ještě zcela nedotčenou vítězstvím demokracie z roku 1918) se snadno může jednou státi otázkou demokracie tohoto státu vůbec. —F—

sport a hry

Britové se necítí poraženi

Jer, — Londýn, 4. června.

Naším přívržencům asociálního footballu to bude připadat jako paradox, pokusíme-li se prokazovat, proč se Britové necítí po letošních neúspěších na pevnině shozeni s piedestalu nejlepších hráčů footballu na celém světě. Nechceme ovšem popírat, že letos anglické kluby Manchester City, Derby County a především jedenáctka anglických hráčů, která vystoupila v Budapešti a Praze, byly v Evropě poraženy. A hlavně úspěchu čs. mužstva nad England XI. byl přiznán v Anglii význam, jaký mu náležel, jak bylo patrné z ohlasu anglického denního tisku. Jenže ty všechny udá-

losti ztrácejí pro anglické ctitele sportu mnoho na významu z prajednoduchého důvodu: Footballová sezona v Anglii končí týden po Cup Final v prvním květnovém týdnu, a výsledky mimo toto osmiměsíční období ztrácejí pro celou anglickou veřejnost na zájmu. Hrát vážně football v červnových a červencových horkách je pro Angličana takový anachronismus, jako nosit v létě kožich. Nebylo by se třeba utíkat k takovým přirovnáním, kdyby opravdu ta hranice jednotlivých sportů nebyla v Británii tak ostře a skoro eticky postavena již celá desetiletí. V květnu a červnu se hraje v Anglii cricket, golf a k nim se soustřeďuje veškeren zájem a vlastně již při Cup Final ve Wembley bylo letos hlavní událostí, že na čestné tribuně usedli nejvážnější soupeři anglických cricketářů Australci. Když je jednou dohrán pohár, jehož finale oslaví skoro silvestrovskou veselou nocí na Picadilly, celý populární Londýn, letos na příklad s počestnými občany manchesterskými a porthomontskými, a když je za týden na to dohrána liga, ani nejmenší chlapec v Anglii nemyslí již na football, ale jde si do kůlny pro hole a míčky, a pustí se s kamarády do cricketu.

A v rozehrané golfové a cricketové saisoně, v níž bylo letos tolik překvapení a sensací pro anglickou veřejnost, odejely v největší diskretnosti na pevninu anglické profesionální teamy, aby sehrály prázdninové matche v Itálii, Francii, Španělsku, Německu, Švédsku, Holandsku, Maďarsku a také v Československu. Zprávy o těchto matchích byly zaznamenány v anglickém tisku toliko na dvou až třech řádcích, at už šlo o úspěch či neúspěch.

Hned při odjezdu britských profesionálních footballistů poznamenal duchaplný sportovní „úvahář“ „Daily Expressu“ B e a c h c o m b e r : „Footballová sezona se skončila. Ať žije cricket! Některé kluby z první divise odjely na kontinent. Doufejme, že letos nastane ve zvyklostech anglických novinářů převrat. Myslíme totiž, že po eventuálních porážkách našich klubů neuslyšíme již, jako každoročně čtyři tradiční výmluvy: 1. Prohráli jsme to s národy, které jsme sami football naučili. 2. Měli jsme smůlu. 3. Měli na nás triky a konečně 4. N e h r á l i j s m e , a b y c h o m v y h r á l i.“ Můžeme to dotvrdit Beachcomberovi loyálně, že se nikdo skutečně v Anglii na něco podobného nevymlouval. Skutečnost byla daleko horší. Nikdo v Anglii o těchto věcech ani neuvažoval, poněvadž o footballu se v červnu vůbec v Anglii neuvažuje. Nevíme, k čemu tu situaci přirovnat, poněvadž u nás chybí podobné zvyklosti. Těchto tradičních zvyků a hranic je tu ve sportu úzkostlivě dbáno. U nás by také vzbudil jistý úžas, třebaš jinak slušný mladík, kdyby přišel po poledni v létě na plovárnu ve smokingu. V Anglii by vzbudila na příklad nyní v červnu úžas třebaš skupina výletníků, kteří by si nesli do vlaku footballový míč. Přísluví „Jiná země, jiné mravy“, platí dvojnásobně o Anglii, poněvadž anglické zvyky utvořily v Angličanech druhou přirozenost a úchylnka proti ní je v očích Angličanů pravá směšná nepřirozenost.

Porážky Manchester City v Itálii a neúspěchy Derby County v Německu neznamenají tedy pro anglické sportovce o nic více než úspěchy Sunderlandu ve Španělsku. Jsou to prázdninové soukromé výlety klubů, které si přivydělají i mimo saisonu pár tisíc liber. Sportovně neznamenají v Anglii nic. A co pak tedy ty neúspěchy anglického reprezentačního mužstva v Praze a Budapešti?

Především: Do Evropy nebyl zdaleka poslán neporazitelný britský team. Britská footballová asociace činí totiž rozdíl v názorech, jde-li o Angličany, Skoty a Waleské. Nejlepší pověst mezi britskými profesionálními footballisty mají Skotové, z nichž ani jediný na příklad v Praze nestartoval. V celobritském turnaji vyhrál na příklad Wales a v Praze ne-

startoval ani jediný waleský hráč za England XI. V anglické jedenáctce hráli toliko Angličané, ovšem ne jistě ti nejlepší a nejdražší angličtí hráči, kteří měli na konci sezony mnoho jiných starostí, než jet na pevninu. Nechceme tím ovšem podceňovat prvotřídnost takového Tilsóna a Bastína. Jenže nesehraná, nakvap sehnaná jedenáctka, dvakrátě spravovaná, nemůže nikdy dobře reprezentovat pravým způsobem takovou mocnost, jako je britská kopaná. Angličané se tedy dívají na pražský a budapešťský neúspěch tak, jak to napovídá poměrům.

Nesehraná anglická jedenáctka byla poražena na nezvyklém hřišti v nezvyklém prostředí. Londýnský „Evening Standard“ o tom psal stručně před startem: „Měli bychom podle naší třídy kopané oba dva matche, jak v Budapešti, tak v Praze, vyhrát. Avšak naše jedenáctka bude hrát v tak nezvyklých poměrech, že se musíme spokojit i s porážkou.“

Neúspěch England XI. byl konstatován ve všem anglickém denním tisku objektivně, bez výmluv a také ovšem bez rozčilování. Jen některé okolnosti průvodní tu vzbudily zájem veřejnosti. Z kopané se prý u nás dělá skoro politický element. Týž sportovní londýnský večerník psal: „Zvláštní serie poštovních známek, vydaná na počest světového mistrovství v kopané, uspořádaného v Itálii, je jeden z příkladů, jak evropské vlády příkládají kopané politický význam. Před odjezdem do Itálie byl maďarský team přijat v audienci ministerským předsedou Gömbösem. Football je opravdu v Evropě tak zpolitisován...“

V Anglii se provozuje opravdu v nejbližší tělovýchovné formě. Není do něho přimísena taková dávka jakéhosi vlasteneckého entusiasmu, národního osvobozenického boje, jako je tomu v mnoha kontinentálních zemích. V Anglii je sice daleko ostřejší protiva mezi amatérským a profesionálním sportem, avšak jeden i druhý je prováděn na hřišti čistě ve znamení „sport pro sport“. Abychom se poněkud vžili do nálady, na příklad v některém z londýnských stadionů při sobotním matchi, můžeme z vlastní zkušenosti uvést, že se nikde tak nezasmějete, jako na Arsenalu, když hraje na příklad Skot Alex James. Je to kapitán Arsenalu, ale také nejveselejší hráč z celého teamu. Hraje opravdu hatrickový veselý football. Celá tribuna se otřásá smíchy, když kouzelně zašmatchá nohama a učaruje najednou pěti hráčům míč pod kopačkami. Máte tu skvělou iluzi, že football je vskutku hra. Bojovná, mužná hra, ale především hra. Nechceme tím říci, že Angličané nehrají proto, aby vyhrávali. Musí však především hrát a potom teprve vyhrávat. Nejlépe, dovede-li klub obojí! V tomto ohledu mají v sebe ještě Britové důvěru. V Praze Britové neprohráli. Prohrála jen anglická jedenáctka. Kdyby se však dala v plné saisoně, takhle v lednu, nebo v únoru sestavit ze Skotů, Waleských a Angličanů opravdu reprezentační, sehnaná jedenáctka, aby pod vedením dobrého trenéra byla schopna porážet alespoň jednu polovinu z 22 klubů I. divise, pak by pro ni nemohl existovat ani na špatných kontinentálních hřištích problém pevninové kopané. Bohužel tato hypotéza je nemyslitelná. Profesionální liga je v saisoně na roztrhání, třikrát v deseti dnech se hrají matche. Angličtí profesionálové mohou vystoupit v Evropě až po saisoně. Podle toho vypadají pak ty výsledky.

Celá anglická veřejnost ovšem loyálně přiznává, že football na pevnině značně vspěl po světové válce. Mnohé z anglických klubů již dorůstají anglické třídy. Mezi ně patří jistě i Čechoslováci. Nebuďme však příliš ukvapeni ve svém nadšení, které tak rychle u nás při sebe menším neúspěchu chladne. Angličané měli tu čest hrát již s rakouským a španělským národním mužstvem na anglickém hřišti. Je známo, jak toto dobrodružství skončilo pro Španěly a Rakušany.

Extratřída anglické kopané byla samotnými dirigenty hostujících potvrzena, nehledíme-li k číselnému vítězství anglickému. Nyní přicházíme na přetřes i my, finalisté „světového“ mistrovství, jak je píše Angličané v uvozovkách, aby dali najevo svůj nesouhlas s kompetencemi, hranými podle jejich názoru na půdě, nezpůsobitelné pro opravdu fair sport v nejbližší formě. Budeme-li hrát na zimu proti anglické jedenáctce, budeme docela jistě poraženi, podobně jako Rakušané a Španělé. Budeme-li hrát proti kterémukoli outsiderovi z 22 klubů I. divise, budeme poraženi ještě přesvědčivěji. A při tom budou ještě na našeho Puče, jehož si tak angličtí reportéři pochvalují, volat angličtí diváci Come on, lovely boy! (Jdi do toho, ty hezouně!) Samo sebou, že bez nenárodního nadšení, čistě ze sportovního zájmu, bude tento zápas sledovat v klidu a rozkoši 90.000 Angličanů, z nichž 99% vsadí na Anglii, že vyhraje tento zápas, jako ještě mnoho let bude vyhrávat proti všem svým žákům.

dopisy

Ze studentského státeečku

V Praze 21. V. 1934.

Vážený pane redaktore,

byl bych vděčen, kdybyste uveřejnil tento dopis o věci do jisté míry blízké těm, o kterých se diskutovalo v poslední době: O studentské koleji S. Č. S. na Hradčanech.

Jde mně o dvě věci: Především chci splnit povinnost k této koleji, jako její člen a informovat veřejnost na nepolitickém fóru. Za druhé chtěl bych vyzdvihnouti určitou spojitost otázky této koleje s problémy mladých a problémy demokracie, o nichž se nyní tolik mluví.

„Svazovka“ prožívá v přítomné době snad nejpohnutější okamžiky svého života. Bylo už mnoho napsáno o její jedinečné samosprávě, o jejím poslání sociálním a kulturním. Veřejnost je informována o zamýšleném prodeji budovy Zemské donucovací pracovny a zrušení „Svazovky“, která tu má od převratu faktické provisorium. Kolejáci se chápou všech zákonných prostředků, aby zachránili tuto svou kolej. Snaží se zainteresovati nejširší veřejnost a politické a kulturní činitele k boji o kolej. Jeden směr dokonce přijal fikci postupuující fašisace (prac. tábory atd.) a slibuje si záchranu od vyvolání „tlaku zdola“ — úzký kontakt s dělnictvem atd. Většina členů se dívá na věc jako na otázku hlavně finanční (zem. výbor na úhradu 30mil. schodku pojal do rozpočtu mimo jiné i prodej této budovy) a teprve v druhé řadě připouští vůli úřadů kolej zrušit (snad proto, že jiné, dražší, koleje začínají zeti prázdnotou, snad též jako následek skreslujících pověstí, že „Svazovka“ je asylem nekalých živelů, což je asi podobný názor, jako že Č. S. R. je eldorádem komunistů).

Politické strany a směry ve svých žurnálech berou tento boj za svůj. Je tu veliké nebezpečí, že některé politické strany a směry budou chtít (pokus už se stal) vytlouci politický kapitál z tohoto existenčního boje nejchudších studentů, že převaha „interesu“ některé politické skupiny odradí skupiny druhé, že demokratická veřejnost (a ta by mohla hodně pomoci), zmatená roztržitostí tohoto boje a protichůdností názorů, v neznalosti pravé podstaty věci ztratí ze zřetele to, oč by tu vlastně mělo jít: záchranu jediné skutečné samosprávy studentské u nás a snad v Evropě vůbec o záchranu střechy nad hlavou půldruhému stu studentů. Bojo tuto samosprávu, která je vlastně, jak ukázu, demokracií v miniatuře, se řadí mimoděk jako nepatrná a široké veřejnosti skrytá složka k velikému boji dnešního světa o demokracii. Karel Čapek ve

své přednášce o Anglii řekl: „Je více Doverů na tomto světě, ale musíte je hledat na mravní mapě světa.“ Snad je to příliš odvážné srovnání, ale je tu nesporný fakt, že „Svazovka“ je takovým státekem studentského světa, kde najdete parlamentarism kat exochen. Je analogicky takovým kousičkem mravní oblasti, kde najdete ryzí demokracii v našem studentském životě.

Již patnáct let si kolejáci s úspěchem vládnou sami. Není poručníkování, ředitelství, ani drahého aparátu správního. Kolejáci si svými odbory, resp. komisemi (jakási ministerstva) sami spravují veškeré záležitosti administrativní, finanční, hospodářské, sociální, kulturní, zahraniční (propagační odbor). Kolejáci jsou útvarem faktickým, nejsou korporací ve smyslu právním (nutným právním rámcem je tu S. Č. S.). Stanovy sice jsou, ale právnicky je to kus papíru. Ve skutečnosti je tu tedy starý zvykový řád. „Svazovka“ ukazuje, že se lidé v řešení nejdůležitějších problémů mohou sejít na bási společných životních zájmů. V době, kdy se mluví o krizi samosprávy a demokracie, „Svazovka“ prosperuje a je nejlacinější kolejí v republice. Funkcionáři pracují pod ostrou kontrolou plena. Zrovna nedávno se „položila vláda“ v souvislosti s posledními událostmi. Byl projeven názor, že je to následkem vývoje „do prava“. Kdo zná „Svazovku“, připouští, že tento částečně „pravý“ výbor se stejně krásně „položí“, vyvede-li něco s čím kolejáci nebudou souhlasit. Jediné „plenárky“, které volí výbor, jsou vždy kolbištěm boje nejrůznějších politických názorů, ale jakmile pozdě k ránu dozní poslední slova kolejácké hymny, stanou se opět všichni chudými hradčanskými kolejáky. Nikde mezi studenty nenajdete takové tolerance, solidarity, takového srdečného kamarádství. Tento duch přišel do těch zdí přímo ze zákopů, když po válce lidské vraky, hledající cestu zpátky, okupovaly donucovací pracovnu a kapucínský klášter. Není ani dobře možno, aby politické přesvědčení rozdělvalo lidi, kteří za mřížemi pod jednou střechou s trestanci prožívají stejnou bídu. Ta syrová, hmatatelná bída je spojuje. Najdete tu lidi, kteří začali život od píky. Jako nádeníci a dělníci. Z proletářských rodin, podvyživení, valná část bez státních podpor, zaměstnání za bídny plat nebo odkázání na hubené příspěvky od příbuzných nebo almužnu z kondic. Je to průměr, ze kterého se mají rekrutovati průměrní demokratičtí občané. Nemůže být každý Gorkim nebo Masarykem. Takový průměr tvoří kádr národa. 250 studentů je postaveno před skutečnost, že budova donucovací pracovny bude prodána. Tím okamžikem je 250 lidí vyho-

zeno na dlažbu. V žádné jiné koleji nenajdou za měsíční poplatek 220—280 Kč stravu a byt. Ztratí samosprávu a většina z nich ztratí existenci. Vyskytl se názor, že demokracie musí pomoci nejen dětem, nýbrž i mladým. K těmto patří i tito nejchudší studenti. Nikdo nepochybuje o tom, že demokratická veřejnost je si vědoma hrozného nebezpečí pro stát a národ, které vyrůstá v pokračujícím zbídačení inteligence. Mnoho se psalo o problému mladých, diskutovalo se akademicky i životně. Mnoho se vědělo a psalo o bídě dětí. Teprve D. D. provádí důsledně heslo: pomáhat konkrétně a ihned, kdo, kde a jak můžeš. I když připustíme, že otázka hradčanské koleje je na pohled velmi úzká a zájmů obecných se přímo netýkající, jest zachování této koleje aspoň jednou z konkrétních možností jak pomoci ihned a účinně tam, kde je největší tlak. S těmito lidmi se musí něco udělat. Snad ona úhrada (běží asi o 12 milionů) by se dala najít jinde. Budova je stará, k jinému účelu málo způsobilá, a v regulačním plánu určená ke zbourání. Jde tu o věc spravedlivou: Ponechat studentům samosprávu, která prosperuje a která od převratu vychovala národu sta demokratických akademických občanů, a ponechala jim prozatím tuto starou budovu, než se poměry tak zlepší, aby si studenti postavili budovu novou (už se v tom směru pracuje). Námitka vytváření prostředků k ještě větší nadprodukcii inteligence tu nemůže býti brzdou. Restringovat se musí spravedlivě a začít již v nejnižších stupních studií. Jsou tu lidé, kteří se dovedou probíjet a kteří, klesnou-li za dnešní těžké konkurence svým životním standardem ještě o stupínek níže, stanou se otrávenou a ke všemu náchylnou složkou národa.

„Svazovka“ má svůj nesporný význam. Vytvořila určité kladné hodnoty a má svou dobrou tradici. Jest také určitým činitelem absorpčním v tom smyslu, že je útočištěm těch, kteří si nemohou dovolit přepych drahých „kolejí-pensionátů“ Nezbytné životní podmínky ke studiu v této koleji mají. Ona však svým režimem je též vychovává: k sebekázi, kolaboraci, samostatnosti, tradičnosti, odpovědnosti a demokratičnosti.

Snad možno souhlasit s míněním, že boj o „Svazovku“ je částečkou boje o záchranu mladých a o demokracii.

V úctě

JUC. Karel Ušák,
kolej S. Č. S. na Hradčanech.

Vědecké knihy kupuje a prodává knihkup. HENDRICH,
Praha I., Husova 8.

VÍTĚZNÝ LOS:

LOS čsl. třídní loterie:
43,092.320 Kč jsou připraveny pro výherce
nové 31. čsl. třídní loterie, která počíná
již 18. června t. r.

1.250,000.000 Kč

bylo až dosud šťastným výhercům bez haléře
srážky a v hotovosti státní pokladnou vyplaceno

Zakupte si včas svůj los!

1/8 15 Kč — 1/4 30 Kč — 1/2 60 Kč — 1/1 120 Kč

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 4. Číslo 24

Vítězslav Nezval:

POESIE*

Vánku vánku slitím prst
abych věděl odkud věješ
Vánku slitím to co seješ
Vánku mám tě plnou hrst

Duše kočko nahrb hrbet
Vánek se chce s tebou laskat
Jiskry už vás slyším praskat
Cvrček by to nedoved

Sejí larvy do mechu
Blýskavici oheň deště
A co seješ vánku ještě?
Sejí sejí útěchu

Ze sbírky „Sbohem o šáteček“,
poctěné Májovou literární soutěží.

POZNÁMKY

ČESKÝ SLOVNÍK

Na samém vrcholu jarní ediční činnosti přichází nakladatelství Fr. Borového v Praze s podnikem, který svým kulturním významem a vědeckou závažností najde stěží sobě rovný. Jeho uskutečnění není jen splněním mnohaletých přání celé české kulturní veřejnosti, ale i záslužnou službou národní kultuře. Právě po 100 letech od vydání I. svazku Jungmannova Slovníku jazyka českého,

Kramářova cesta do Ruska. Nálada, v níž dr. Kramář odjížděl, byla hněvivá i nadějná zároveň. Poměry v Československu, nemající žádné podoby s jeho představami o státu jednak spořádaném, jednak slovanském i osobně politický neúspěch ho deprimovaly. Obrací se dychtivě k ruské otázce, jako by to byla jediná světová strana, kde může načerpat doušek svěžího vzduchu. Má dojem, že Rusové ho více oceňují než Češi. Loučuje jím chuť mezi nimi pracovat. Měrou, která je jeho tajemstvím, pomýšlí na ruskou kariéru. Vzav si v mládí za ženu Rusku, má dávný citový vztah k této zemi. Nyní vzbuzuje téměř dojem, jako by měl dvě vlasti. Věřil, že je u Rusů autoritou, a uctivé hlasy některých emigrantů ho utvrzovaly v tomto mínění. Když psal svůj náčrt ruské ústavy, činil tak v přesvědčení, že jeho postavení je do té míry významné, aby mohl mezi Rusy rozhodovat. Rozpoutal ve veřejném mínění své země boj o ruskou otázku, jsa odhodlán s ní zvítězit nebo padnout a důvěruje zatím pevně, že zvítězí. Federace slovanských států byla politickým ideálem, k němuž směřoval. Ruská kariéra měla mu být prostředkem, jak pomoci vlasti. Formuluje si své myšlenky na papíře: „Čím lepší budu mít postavení v Rusku, tím více budu moci působiti na Čechy — a budu-li toho potřebovat pro posílení svého postavení tam, pak nedám se zdržet, abych neřekl, že pro Rusko odcházím ze svého úřadu.“ Ruský emigrant, který býval hostem v Kramářově domě a popsal to, vypráví, že se tam hovořovalo s ruskými emigranty o tom, zda Rusové Kramáře ocení. Někteří mu prorokovali dokonce ministerské předsednictví v osvobozeném Rusku. Není jisto, zda tomu věřil, ale aspoň tomu naslouchal.

(Ferd. Peroutka: Budování státu.)

vrcholného to díla doby obzobněcké, začíná tedy vycházeti v sešitech nový thesaurus české řeči, na Jungmannovo dílo navazující, který zpracovali prof. Pavel Váša a Dr. František Trávníček, profesor Masaryko-

vy university za součinnosti Slovanského semináře tohoto vysokého učení. Dílo nese název Slovník jazyka českého, pravopisný, kulturní, fraseologický. Oba jazykozpytci čerpali svůj materiál k tomuto dílu ze

všech příruček správné češtiny dodnes vydaných, z historické mluvnice Jana Gebauera, z rejstříků Naší řeči, z rozmanitých slovníků odborných i z nových manuálů naučných. Slovník podává vybrané příklady dobrých frází a rčení a varuje od vadných. Kromě slov obecných obsahuje také významná jména vlastní, osobní a místní, o jejichž skloňování nebo pravopise bývá pochybnost, nebo která s nimi souvisí. Této důležité části pokladu českého jazyka nedbaly dostatečně ani dosavadní větší slovníky. Mimo to přinese také četná slova cizí, která si buď již dobyla ve spisovné češtině domovského práva, nebo pro něž jsou vhodná výrazy domácí, nebo jejichž znalost je dneštnímu vzdělanci potřebná. Slovník obsáhne celkem asi 70.000 hesel a volba papíru a tisku umožní, že přes bohatství obsahu bude tento slovník skutečnou příručkou v jediném, uhlazeném svazku praktické potřebě vyhovující. Jednotlivé sešity, jichž bude nejvýše třicet, budou vycházeti v pravidelných čtrnáctidenních lhůtách o 32 stranách a cena jednoho sešitu je stanovena na Kč 3.60. 1. sešit ukázkový o 16

FEUILLETON

Vladimír: Drnák:

HLAVOU PROTI ZDI*

Jisto je, že se příštího dne Vincent neprobnul u paní Rochambeauové. Také ne u muže, s nímž byl na Montmartru. Rovněž ne u holky, za kterou zaplatil večeři.

Ležel na posteli vedle poněkud přetučnělé blondýny a nepamatuje se, nedovede se upamatovat, že by ji v životě kdy viděl.

Povídá mu čistou holandskou: — Tváříš se, jako bys mne vůbec neznal!

Usmívá se naň po těchto slovech a není v té chvíli ošklivá.

— Krajanka? ptá si Vincent, místo aby se rozpomínal, kterak se octl s neznámou na posteli.

— Neřekli mně, odkud pocházíš. Jen, že jsi Holanďan. Já jsem se narodila v Oosterbeeku a říkájí mi Wi. Taková zkratka, všechno, co mi zbylo z mého jména.

Nemohl pochopit, nechtěl se zeptat, byl-li tak zpit, že se nemůže upamatovat, kudy a kdy sem přišel.

— Přivezla jsem si tě!
Sáhl v tu chvíli po kabátu, v němž měl peníze.

Pochopila, ale nezlobila se, ani se neurazila:

— Máš je všechny! Nekradu! Abys věděl, znají mně skoro všichni Holanďané, kteří přijdou do Paříže. Opravila se:

— Všichni umělci! A o tobě mi řekli, že jsi malý. Ani bych na první pohled nevěřila, kdyby se monsieur Harpiguies nedušoval...

— Zná tě?

— Zrovna ne, ale náhodou všechny, s nimiž jsem včera přišla do místnosti, v níž si umínil opít každého, kdo s ním dýchá tyž vzduch, nějakou kořalou, která mi náhodou neležela, poněvadž já piji raději takovou, po níž se člověk oklepe a kterou si nezapatl žaludek jako bonbony z pouti. Zkrátka, abys věděl, monsieur Harpiguies, který mne nezná, ale já jeho ano, jakmile se dověděl, že jsem Holanďanka, honem naléhal, křičel, dokud je střízlivý, že chce mít jistotu, že se tě někdo ujme, postará se o tebe, poněvadž nebylo ani dvě po půlnoci a byl jsi opilý pod obraz. Spal jsi jako dřevo a tak tě naložili do vozu, odvezli, vynesli — nu, a je ti dobře, jak vidím, krajaně.

Vincent se zadíval na hovornou zpytavě. Potom řekl spíše sobě než jí:

— Pro tohle jsem do Paříže nepřišel...

— Blázně, udeřila ho dlaní na ohnutá záda, — myslíš, že Harpiguies dělá snad ob den, co udělal včera! Ptej se, je-li paměťka ta-

hu, kterým se včera proslavil mezi všemi malíři, kolik jich je v Paříži.

Ušmudlaný držgrešle, škrtilék, dobrák od kosti, ale opatrnoučký až ošklivě, ten musil dělat chlapče, v posledních dnech kšeftík, o jakém se mu snad ani nesnilo. Kluci, s kterými chodím, povídají, buď že někoho připravil za greši nejméně o Fragonarda, anebo že objevil talent, někoho, jehož obrazy rozmnoží jeho jmění, které je, nevěř, kdyby říkal opak, doopravdy obrovské. Kluci povídají — mí tak polovičku. A slevuji — čtvrtina by také stačila.

Wi seskočila s postele a postavila se vedle Vincenta:

— Abys na konec ty byl tím, který přivedl starého Harpiguiesu do tak znamenité nálady! Ty člověče! A vidíš, já na to přišla, a kluci ne a ne uhodnout.

— Já? Koho tohle napadlo!

— Povídám ti, že mě.

Vincent sáhl po kalhotách. V tu chvíli, jako by ho vůbec nezajímalo, že by mohl být velkým objevem pana Andréa Harpiguiesu, obchodníka barvami v rue Beaujolais. Zeptal se:

— Kdopak mě svlékl z kalhot, když říkáš, že jsem byl...

— Já, kamaráde! Nebyl jsi první ani poslední!

Najednou, vidouc kalhoty v jeho ruce, jako by jí bylo líto, že chce odejít, aniž o ní projevil jakýkoli zájem, zeptala se.

— Ani mě neobejmes? To by mi připadalo, jako by se s mne štil! A

já přece... jen se na Wi zeptej... mne se nemusí nikdo bát...

Vzal její ruku do své, ale neprobudila v něm nejmenšího zájvu chlípnosti. Vrtalo mu hlavou něco jiného:

— A kteří malíři... na příklad, kteří znají pana Harpiguiesu?

— Jsem snad dějinný umělec nebo naučným slovníkem?

— Tak tedy, s kterými jsi přišla za námi?

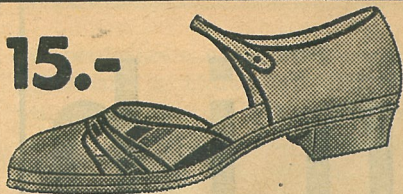
— Ts! Za vámi! Za kým? Za tebou? Za Harpiguiesem? Neměli jsme nejmenšího tušení Constant Rébecque a Quimper-Deautrec oslavovali návrat Paula d'Augina z Tichomoří.

Můžeš si myslit, co dělal starý Harpiguies, když d'Augina spatřil. Ničemu d'Augina, jehož je také vlastně objevitelem. Dej na modlení, dovedeš-li vzít štětec pořádně do ruky, že ti Bůh seslal do cesty Andréa Harpiguiesu! Má dlouhé prsty, chlapče! Možná, umíš-li opravdu něco, že by ti záviděl, aby tě vyzvali k obslání Salonu. Věříš, že na něco podobného čekají mnozí — celý život? Ale na tohle teď nemysli... a buď přece trochu něžný... Harpiguies mi o tobě říkal, že jsi takové veliké a dobré dítě...

Sedla si k němu na pelest, ale svého nedosáhla. Pro Holanďana, téměř včera přišlého do Paříže, byla zjevním holka, která se potloukala po lokálech s lidmi, jako byl Constant Rébecque nebo Quimper-Deautrec.

* Výtah z právě vyšlého románu pseudonymního autora objeveného Májovou literární soutěží a odměněného honorářem 25.000 Kč.

15.-

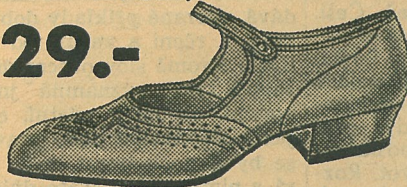
Pestré basketové střevičky s gumovou podešví.

19.-

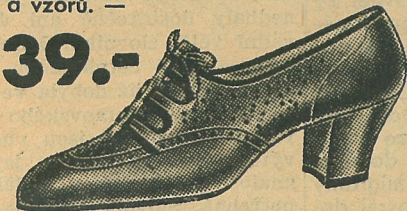
Lehké vzdušné opánekové střevičky přírodní hnědé barvy.

29.-

„Lido“ - lehké střevičky různých barev a vzorů. —

39.-

Elegantní vzdušné střevičky bílé nebo hnědé barvy.

V létě pohodlnou obuv

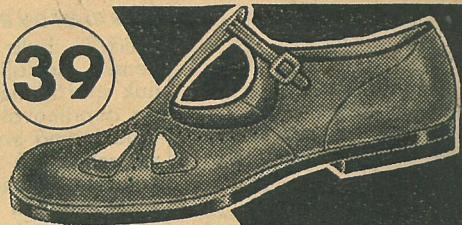
29

Tyto vzdušné sandály s pružnou crepovou podešví poskytnou Vaším nohám to největší pohodlí.

„Aerovky“ - síťované polopunčochy s gumovým podvazkem . . . Kč 5.—

39

Lehké sandály s ohebnou koženou podešví a nízkým gumovým podpatkem. Bohatě dírkovaný nárt umožňuje přístup vzduchu k noze a omezuje tak pocení. — „Rival“ - bavlněné vzorkované ponožky Kč 2.—

39

Sandálové polobotky barvy bílé nebo hnědé. Nejoblíbenější pánská letní obuv. —

„Star“ - bavlněné vzorkované ponožky v módních barvách Kč 3.—

59

Elegantní letní polobotky. Nárt je upleten z kožených řemíků. Poskytnou nohám dostatek vzduchu a pohodlí.

Rata

stranách stojí Kč 1.50. O tom, jak velitelsky naléhavá je potřeba praktické příručky české řeči svůj předmět vyčerpávající, svědčí nad jiné autoritativní slova presidenta T. G. Masaryka, že dobrý slovník jazyka českého bude větší služba národu, než mnoho tak zvaných vlasteneckých hesel. Také Karel Čapek rozepsal se o potřebě praktického slovníku: Nedo- statkem toho slovníku trpí celá česká literatura, veškerá bo-

hatost a čistota psané řeči a tento nedostatek rovněž i zavínil z velké části zplanění novinářského jazyka a zdřevěnění češtiny úřední. „A jak se má překládati česká literatura“ — pokračuje Karel Čapek — „jak se mají cizinci neb i naši Němci naučiti češtině, nemáme-li normativního slovníku správných slov a rčení? Konec konců každý vzdělanec a každý úřad potřebuje takové praktické jazykové příručky.

Opakoval jejich jména, jako by byla zaklínacími formulemi, jako by byla něčím, co mu může v cizím a velkém městě přinést štěstí. Zase už zapomněl, nemínil o tom přemýšlet, že by monsieur André Harpiguies, který umění doopravdy rozuměl, mohl mít radost právě jen z obrazu, který od něho koupil.

— Přípomenu ti tvůj slib, Vincente, povídal obchodník obrazy děsně vážně, když mu van Hout slíbil, že ho vypodobní. Takle slova Harpiguiesova však neřikala pranic, poně- vadž mu působilo zimníčné rozzechvění pomýšlení, že by mohl stisknouti ruku muže, o jehož životě v Tichomoří kolovaly opravdové legendy.

Hle, takovým byl potomek holandských sedláků, který prošel pastorskou kulturou, pečlivě pěstovanou v jeho rodině. Pouhými představami se uměl rozzechvívat člověk, který působil na první pohled drsně a hrubě. Uměl se vzrušovat jmény lidí, s nimiž ho seznámí, bude-li chtít, pouliční holka.

Jak vlastně sebe, vlastní práci vůbec necení. Jak vidí všechno v jiném a jakými je přeplněn rozpaky, když od něho někdo koupí. Připadá mu, že za týden nebo dva, až jeho obraz bu-

de viset na zdi, člověk, který si jej koupil a který byl jím zprvu nadšen, pozná, že je ošizený, napálený hlupák. A největší hrůza, aby na něho nepřišel a nežádal vrácení peněz. Peněz Vincent neudrží. Pálí ho. Bojí se jich. Rozdává je. Zbavuje se jich s lehkým srdcem. Peněz, obtížně vydělaných, skoro, jako by byly kradeny.

Teď už zase počítá. Má je rozprostřeny a rozházeny na pokrývce postele, na níž sedí. Wi se naň dívá nechápavě, když jí polovinu a snad o něco víc dává. Zač! Proč!

Je proto tak udivena, poněvadž je první, který dává, aniž požaduje, nač má právo. Anebo —, že by se mylíla? Mínil jí tenhle chlapík zaplatit napřed? Ne. Zase sahá po těch hromských kalhotách, aby si je oblékl.

On snad mínil — doopravdy odejít!

Wi se rychle rozhodne. Vyrve mu kalhoty z ruky a skočí k němu do postele.

Sedmadvacetiletý poznal po první ženu.

— Přijď, kdy chceš! Vid', že přijdeš! Wi je přece tvoje krajanka a tak trochu — první láska.

Podává jí ruku, ale neslibuje. Nepřisvědčí, neřekne, přijde-li alespoň ještě jednou. . .

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Sklady a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílková 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplaceně

BUDE NÁM PRODLOUŽEN
ŽIVOT?

Tak palčivá otázka je dramatickým nervem knihy PAUL DE KRUIFA: BOJOVNÍCI SE

SMRTÍ. Jsou to portréty gen-
iálních lékařů a přírodovědců.
Vychází v Knihačích osudů a práce v nakladatelství Orbis (Praha XII.). Brož. kniha je za Kč 55.—, vázaná na Kč 65.—.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2

Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská